

Nr 141.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till kungörelse angående förbud mot offentliga nöjestillställningar m. m. på vissa kyrkliga högtidsdagar; given Stockholms slott den 5 mars 1943.

Kungl. Maj:t vill härigenom, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, inhämta riksdagens yttrande över härvid fogat förslag till kungörelse angående förbud mot offentliga nöjestillställningar m. m. på vissa kyrkliga högtidsdagar.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Förslag

till

**kungörelse angående förbud mot offentliga nöjeställningar m. m.
på vissa kyrkliga högtidsdagar.**

Härigenom förordnas som följer.

1 §.

På juldagen, långfredagen och påskdagen må icke anordnas offentliga nöjeställningar, ej heller offentliga tävlingar eller uppvisningar i skjutning, motorsport, hästsport eller annan sport eller i gymnastik eller idrott.

Med dag avses tiden klockan 6—24.

Med nöjeställningar förstås i denna kungörelse teater-, biograf-, cirkus- och revyforeställningar, varieté- och kabarettställningar, tivolinöjen och dans samt andra med dem jämförliga ställningar.

Som offentlig skall anses jämväl ställning, tävling eller uppvisning, till vilken tillträde är beroende av medlemskap i viss förening, eller av inbjudning, därest densamma uppenbarligen utgör del av en uteslutande eller väsentligen för anordnande därav driven rörelse eller eljest är att jämställa med ställning, tävling eller uppvisning, till vilken allmänheten har tillträde.

2 §.

Överträdelse av denna kungörelse straffes med dagsböter.

Fälles någon till straff för förseelse mot kungörelsen, må tillika, efter ty skäligt finnes, förklaras förverkat vad som uppburits i avgifter eller eljest i ersättning för beivrande av ställningen, tävlingen eller uppvisningen; finnes det ej kvar, skall i stället dess värde gäldas.

3 §.

Förseelse mot denna kungörelse åtalas av allmän åklagare vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest vid allmän domstol.

4 §.

Böter, som ådömas enligt denna kungörelse, ävensom förverkad egendom eller dess värde tillfalla kronan.

Härigenom upphäves kungörelsen den 4 oktober 1895 (nr 83) angående förbud mot skådespels och en del andra offentliga ställningars anordnande å vissa helgdagar.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 5 mars 1943.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge anmäler fråga om ändrade bestämmelser rörande förbud mot offentliga nöjeställningar m. m. på vissa kyrkliga högtidsdagar samt anför.

Inledning.

1. Gällande bestämmelser m. m.

Jämlikt kungörelsen den 4 oktober 1895 (nr 83) angående förbud mot skådespels och en del andra offentliga tillställningars anordnande å vissa helgdagar må på juldagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen icke offentligen uppföras skådespel, givas offentlig föreställning i lindansning, konstridning eller annat dylikt eller hållas offentlig maskerad, bal, lekstuga, s. k. varietéföreställning eller andra sådana nöjen.

Mot utformningen av förbudet i 1895 års kungörelse ha från såväl kyrkliga som världsliga myndigheter i olika sammanhang och ur skilda synpunkter anförts vägande invändningar. De i kungörelsen givna bestämmelserna ha ansetts vara delvis föråldrade och i behov av komplettering med hänsyn till numera rådande förhållande. Framför allt har kritiken riktat sig emot att kungörelsen icke stadgar någon påföljd för överträdelse av det meddelade förbudet. Beträffande åtskilliga av de i kungörelsen nämnda arterna av tillställningar har dock avsaknaden av straffbestämmelser ansetts vara av mindre betydelse, enär i § 13 ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 är föreskrivet, att dylika tillställningar icke må anordnas, utan att polismyndighetens tillstånd därtill inhämtats. Enligt kungörelse den 10 juni 1932 har sistnämnda stadgande utsträckts att gälla även för landsbygden. Såvitt åter gäller vissa andra av de i 1895 års kungörelse förbjudna nöjeställningarna står det i vederbörandes skön att

anordna desamma utan att avvakta myndighets tillstånd och utan att straff synes kunna följa, även om det i kungörelsen meddelade förbudet överträdes.

2. Tidigare reformförslag.

Nu nämnda otillfredsställande förhållanden ha föranlett åtskilliga framställningar till Kungl. Maj:t om revision av bestämmelserna i 1895 års kungörelse. Sålunda anförde *riksdagens justitieombudsman* i skrivelse den 31 oktober 1929 bland annat, att det städse vore av ondo, om ett påbud av högsta statsmakten förefunnes, vilket myndigheterna icke kände sig förvissade om att ha tillräckliga och lämpliga medel att hålla i helgd. Men ännu mindre tilltalande bleve ett dylikt förhållande, om påbudets åsidosättande, såsom här vore fallet, vore ägnat att såra de religiösa känslorna hos stora medborgargrupper och hos dem framkalla den föreställningen, om än obefogad, att polismyndigheten därtill förhölle sig likgiltig. Ändring till det bättre kunde enligt justitieombudsmannens uppfattning tänkas ske genom att stadgandet i 1895 års kungörelse antingen kompletterades, så att det kunde upprätthållas, eller också, om det icke ägde tillräckligt stöd i det allmänna föreställningssättet, avskaffades. Efter att ha anfört vissa synpunkter med avseende å huru den erforderliga kompletteringen borde äga rum framhöll justitieombudsmannen, att, därest ändring företoges av bestämmelserna i syfte att bibehålla det ifrågavarande förbudet och göra detsamma effektivt, det måhända vore lämpligt att taga i övervägande, dels om icke biografföreställningar borde i förevarande hänseende jämsställas med skådespel och dels huruvida det i ordningsstadgan föreskrivna bötesstraffet, högst 100 kronor, kunde anses tillräckligt, då det vore fråga om mera inkomstbringande tillställningar. Med stöd av den befogenhet, justitieombudsmannens instruktion lämnade honom, framlade justitieombudsmannen för Kungl. Maj:t berörda förhållanden och spørsmål till den åtgärd, Kungl. Maj:t kunde finna framställningen föranleda.

Över denna justitieombudsmannens skrivelse anbefalldes *rikets domkapitel* och *länsstyrelser* att avgiva yttranden. Ett flertal av dessa myndigheter bifogade till sina utlåtanden i ämnet yttranden från magistrater, stadsstyrelser, polismyndigheter, kommunala menigheter m. fl. Av myndigheternas yttranden inhämtas, att den av justitieombudsmannen angivna frågeställningen om förbudet överhuvudtaget borde bibehållas eller avskaffas icke föranledde något omedelbart besvarande från de kyrkliga myndigheterna, vilka i stället enhälligt utgingo från förbudets bibehållande såsom något självklart. De borgerliga myndigheter, som yttrade sig härom, uttalade sig — på ett par undantag när — för förbudets bibehållande. Det övervägande flertalet av myndigheterna funno vidare förbudet vara förankrat i den allmänna meningen och i de religiösa känslorna. I åtskilliga yttranden gjordes även gällande, att en förbättrad lagstiftning på området

skulle tillgodose behovet av för hela folket gemensamma helgdagar med en särskild prägel av ro och med den möjlighet till fördjupande och inre samling, som därigenom kunde givas, varjämte betonades betydelsen av helgfrid och söndagsvila, som genom förbudet borde garanteras den personal, som vore knuten till de olika nöjesföretagen. I fråga om vilka helgdagar, som borde skyddas, krävde det övervägande flertalet kyrkliga och borgerliga myndigheter, att nöjesförbudet skulle avse de i 1895 års kungörelse upptagna helgdagarna: juldagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen. I vissa yttranden ifrågasattes, dels att långfredagen, på grund av sin särställning, dels ock böndagarna och särskilt den första och fjärde borde helt fridlysas från offentliga nöjestillställningar. Göteborgs domkapitel önskade i fråga om långfredagen en skärpning av förbudet, så att även idrottstävlingar och andra offentliga tillställningar inbegreps däri. Slutligen behandlades även fråga, huruvida en uppmjukning av det i 1895 års kungörelse stadgade förbudet mot föreställningar borde ske, så att vissa skådespel och musikföreställningar, som ej sårade de religiösa känslorna, kunde få uppföras på de stora helgdagarna. Härom uttalades av myndigheterna olika uppfattningar; länsstyrelserna och övriga borgerliga myndigheter tillstyrkte i regel, att konserter och skådespel skulle få förekomma, då de på ett värdigt sätt anknöte till den ifrågavarande högtidsdagens idéinnehåll.

Justitieombudsmannens skrivelse och den i anledning därav verkställda utredningen föranledde icke annan åtgärd från Kungl. Maj:ts sida, än att Kungl. Maj:t den 20 januari 1933 beslöt, att ärendet skulle, såsom för det dåvarande icke föranledande någon Kungl. Maj:ts åtgärd, avföras från eklestastikdepartementets diarium för inkommande ärenden.

Vid 1935 års riksdag väcktes av herr Beck motion (II: 476) om anhållan hos Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om förbud mot offentliga nöjestillställningar och idrottstävlingar på juldagen, nyårsdagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen samt böndagarna.

Efter att ha införskaffat åtskilliga utlåtanden över motionen anförde andra kammarens första tillfälliga utskott (utlåtande nr 4) bland annat.

Även om utskottet behjärtade motionärens avsikt att vilja stävja oarter av ett förvärvsmässigt utnyttjande av nöjeslystnaden under våra helgdagar, hade utskottet icke funnit tillräckliga skäl föreligga för en anslutning till motionärens förslag. Utskottet funne icke erforderligt att utsträcka förbudet till att omfatta även idrottstävlingar. Utskottet ville fästa uppmärksamheten på vad som härutinnan anförts av svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbunds förvaltningsutskott, som meddelat, att riksförbundets överstyrelse redan på hösten 1933 utfärdat generellt förbud mot offentliga tävlingars hållande på juldagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen. Överstyrelsen hade dessutom förklarat sig ämna i skrivelser till special- och distriktsförbunden inom organisationen med skärpa framhålla önskvärdheten av att tävlingar icke anordnades på sådana tider och i sådana former, att söndagens helgd därigenom stördes.

Vad beträffade motionärens förslag till gällande förbuds utsträckande att avse även nyårsdagen och böndagarna vore utskottet av den uppfattningen, att ett sådant stadgande icke skulle finna stöd i en tillräckligt stark folkmening och att det säkerligen skulle stöta på stora svårigheter att upprätthålla den ifrågasatta restriktionen. Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Andra kammaren biföll vad utskottet sålunda hemställt.

Vid 1936 års kyrkomöte väcktes motioner om effektivisering av förbudet mot offentliga nöjeställningar på de större helgdagarna och vissa andra därmed sammanhängande spörsmål.

Motionerna hänvisades till kyrkomötets tillfälliga utskott, som i sitt betänkande däröver (nr 14) helt anslöt sig till den i motionerna framförda tanken på en omarbetning av 1895 års kungörelse, varvid utskottet yttrade bland annat följande.

Ej blott från religiösa utgångspunkter utan även ur den allmänna andliga hygienens synpunkt syntes åtgärder vara påkallade för fridlysande av de större helgdagarna från den hets, den moderna kulturen medfört. Vila och avspänning från såväl arbete som nöjen under vissa av årets dagar med tillfälle för den enskilde till inre samling och stillhet kunde ej annat än vara till gagn för vårt folk. En beaktansvärd synpunkt vore även, att genom ifrågavarande förbud helgfrid och söndagsvila komme personalen vid olika nöjesföretag till del, vilken i regel icke åtnjöte ledighet från arbetet på hel- och söndagar. — Den allvarliga karaktär, som böndagarna hade, talade starkt för att förbudet borde få tillämpning även på böndagarna. Jämväl skärtorsdagen borde inbegripas under ifrågavarande bestämmelser, dock att härvid förbudet skulle begränsas till att avse tiden efter klockan 4 eftermiddagen.

Kyrkomötet anhöll, med biträdande i huvudsak av utskottets hemställan (skrivelse nr 26), att Kungl. Maj:t måtte

dels vidtaga åtgärder i syfte

a) att effektivt förbud stadgades mot offentliga nöjeställningar — innefattande såväl de i 1895 års kungörelse angivna som även biografföreställningar och i kungörelsen nu ej omförmälda andra nöjeställningar, som kunde anses böra omfattas av förbudet — på juldagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen, dock att tillstånd måtte kunna lämnas för sådana skådespel, biografföreställningar och musikaliska underhållningar, som värdigt anslöte sig till ifrågavarande högtidsdags idéinnehåll;

b) att nämnda förbud uttryckligen komme att avse ej blott sabbatstid enligt 7 kap. 3 § strafflagen eller tiden emellan klockan 6 om morgonen och klockan 9 om aftonen utan jämväl tiden emellan klockan 9 och klockan 12 om aftonen;

c) att förbud stadgades mot hållande av motortävlingar på de under a) nämnda dagarna;

dels låta verkställa utredning, huruvida och i vad mån förbud borde stadgas mot hållande av idrotts- och skyttetävlingar ävensom offentliga skytteövningar på de under a) nämnda dagarna, samt vidtaga de åtgärder, vartill denna utredning kunde föranleda.

Denna kyrkomötets skrivelse lämnades genom beslut av Kungl. Maj:t (i socialdepartementet) den 29 oktober 1937 utan åtgärd.

Frågan om revision av 1895 års kungörelse har emellertid upptagits till bedömande även i andra sammanhang.

Sedan 1937 års riksdag i skrivelse (nr 279) anhållit, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning angående en revision av stadgandena i 7 kap. 3 och 4 §§ strafflagen och vad därmed kunde äga samband samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda, upprättades hösten 1937 inom justitiedepartementet en *promemoria angående sabbatsbrotten*. Promemorian innefattar bland annat förslag till lag om helgfrid, avsedd att ersätta 7 kap. 3 och 4 §§ strafflagen samt 1895 års kungörelse.

Det vid promemorian fogade förslaget till lag om helgfrid innehåller bland annat följande stadganden.

3 §.

Å juldagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen efter klockan sex om morgonen må icke givas offentlig föreställning, såsom skådespel, biografföreställning, konsert eller dylik musikalisk underhållning, varietéutställning, maskerad, bal, lekstuga, fyrverkeri, akrobatiska konststycken, konstridning, djurföreläsning, positivspelning eller annan, därmed jämförlig utställning. Uppförandet av sådant skådespel samt givandet av sådan biografföreställning eller musikalisk underhållning, som värdigt ansluter sig till ifrågavarande högtidsdags idéinnehåll vare dock tillåtet, om i stad vederbörande polismyndighet och å landet landsfiskalen därtill lämnat tillstånd.

4 §.

Överträdelse av de i denna lag meddelade föreskrifter straffas med böter från och med fem till och med tvåhundra kronor.

Vad särskilt angår 1895 års kungörelse anföres i justitiedepartementets promemoria bland annat följande.

Det faller utom ramen för denna utredning att avgöra, huruvida även idrottstävlingar av olika slag böra förbjudas å vissa betydelsefullare helgdagar eller å gudstjänsttid eller huruvida någon ändring bör vidtagas beträffande antalet i kungörelsen omnämnda dagar, t. ex. om även de fyra böndagarna böra fridlysas.

Vidkommande den i 1895 års kungörelse upptagna förteckning över nöjesutställningar kan påstås, att denna lämpligen bör omfatta även biografföreställningar. Förordningen den 22 juni 1911 angående biografföreställningar synes visserligen möjliggöra ett förhinderande av biografföreställningar å nu ifrågavarande dagar, men denna omständighet bör icke anses hindra en konsekvent utformning av ett stadgande, som avser att ur helgfridssynpunkt fridlysa vissa viktigare kyrkliga högtidsdagar.

Vidare böra lämpligen vissa musikaliska uppföranden upptagas i stadgandet. Dock synas endast musikunderhållningar av samma typ som en vanlig konsert komma i fråga, medan musik på restauranger och dylika lokaler icke bör underkastas någon reglering, bland annat av den orsaken, att här ett

totalförbud knappast synes kunna komma i fråga och att en annan reglering troligen skulle bli både omständlig, ineffektiv och impopulär.

Det kan måhända göras gällande, att nöjesverksamheten å de fyra största helgdagarna skulle vara underkastad inskränkningar under samma del av dygnet som den, då helfriden störande arbete är förbjudet å varje sön- eller helgdag (klockan 6—21 enligt förslaget). Emellertid synas i nu ifrågavarande avseende delvis andra skäl inverka än när det gäller att bestämma, hur länge en vanlig arbetsvila bör råda, skäl som måhända få anses föranleda, att nöjesverksamheten å de största kyrkliga högtidsdagarna underkastas reglering även efter den tidpunkt — klockan 9 om kvällen — då det vanliga arbetsförbudet upphör. Sålunda kan sägas, att medan de flesta människor icke gärna syssla med tungt arbete efter klockan 9 om kvällen, pågår nöjeslivet för fullt ännu vid detta klockslag och ofta nog åtskilliga timmar senare. Skall ett nöjesförbud för vissa dagar göras effektivt, måste därför även tiden efter nämnda klockslag indragas under förbudet. Ofta nog synes annars en teater kunna uppskjuta sin föreställnings början en timme; och biografernas andra föreställning bruka i regel börja klockan 9 eller något därefter. Ett utsträckt förbud skulle drabba också de särskilt arrangerade tillställningar av varietétyp med ganska lätt program, vilka nu, med början tidigast klockan 9 på kvällen, ibland förekomma även å de fyra helgdagar, varom nu är fråga. Ett förbud mot sådana föreställningar skulle säkerligen hälsas med tillfredsställelse i mycket vida, ej blott rent religiösa kretsar. Vidare synes i de flesta fall en offentlig nöjestillställning störa det lugn och den frid, vars uppehållande är syftet med 1895 års kungörelse, på ett avsevärt svårare sätt än ett arbete, som utföres efter klockan 9, då, om undantag göres för sent infallande pingstdagar, mörker redan råder. Det är följaktligen lämpligt att fridlysa även timmarna efter klockan 9 om kvällen å de fyra betydelsefullaste helgdagarna, varvid gränsen synes böra dragas vid midnatt.

Oavsett de möjligheter, som enligt andra författningar finnas att straffbelägga helgfridsbrott av nu närmast ifrågavarande slag, synes det få anses lämpligt att i en lag om helgfrid stadga straff för överträdelse av förbudet mot viss nöjesverksamhet å de största helgdagarna. Härvid synes samma straffskala som beträffande övriga helgfridsbrott kunna användas.

I september 1941 överlämnades nu nämnda promemoria till straffrättskommittén för att vara tillgänglig vid det fortsatta arbetet på revision av strafflagen.

Den 11 november 1938 beslöt Kungl. Maj:t, på föredragning av chefen för socialdepartementet, uppdraga åt landshövdingen A. Lidén att såsom sakkunnig inom nämnda departement företaga en översyn av bestämmelserna i ordningsstadgan för rikets städer och därmed sammanhörande författningar samt verkställa därav föranledd utredning ävensom avgiva förslag till erforderliga författningsbestämmelser.

Vid 1939 års lagtima riksdag yrkades i motioner av herrar Egnell och John Gustavson (I: 230) samt herr Gustafsson i Lekåsa m. fl. (II: 352), att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, avseende att åtminstone juldagen, nyårsdagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen samt böndagarna fredades för offentliga nöjes- och idrottstillställningar. Motionerna blevo emellertid avslagna. Såväl första kammarens andra tillfälliga utskott

(utlåtande nr 10) som andra kammarens fjärde tillfälliga utskott (utlåtande nr 5) åberopade som skäl för avstyrkande, att ifrågavarande spörsmål komme att ägnas uppmärksamhet vid den pågående översynen av ordningsstadgan. Sistnämnda utskott, som inhämtat ett flertal yttranden, anförde därjämte i anslutning till däri gjorda uttalanden.

Ej heller utskottet ansåge, att nyårsdagen och böndagarna hade för den stora allmänheten sådan religiös karaktär, att ett förbudande av offentliga nöjestillställningar och idrottstävlingar å dessa dagar kunde anses vara motiverat. Beträffande de fyra s. k. stora helgdagarna syntes skäl visserligen föreligga att ej å dessa dagar anordna offentliga nöjestillställningar eller idrottstävlingar. För det stora flertalet nöjestillställningar förelåge emellertid redan nu sådant förbud. Idrottstävlingar syntes icke utom i rena undantagsfall anordnas på de fyra stora helgdagarna, varför något uttryckligt förbud icke syntes erforderligt. Enligt utskottets mening borde det kunna vara möjligt att på frivillighetens väg nå samma syfte även i fråga om motor- och skytte-tävlingar.

Den 30 december 1939 beslöt Kungl. Maj:t, att ordningsstadgeutredningen skulle, i likhet med ett flertal andra utredningar, av besparingshänsyn tills vidare vila.

3. Justitiekanslersämbetets framställning år 1941.

Den 16 december 1941 framlades för Kungl. Maj:t ånyo önskemålet om en översyn av 1895 års kungörelse, denna gång i skrivelse från *justitiekanslersämbetet*. Härvid åberopade ämbetet en av ämbetet samma dag avlåten särskild skrivelse med hemställan om återupptagande av arbetet med översyn av bestämmelserna i ordningsstadgan för rikets städer m. m. I sistnämnda skrivelse erinrades bland annat därom, att bestämmelserna i § 13 ordningsstadgan även fått användning såsom komplement till 1895 års kungörelse, då denna saknade straffbestämmelser, och överträdelse av kungörelsens föreskrifter endast kunnat straffas, om ansvarsbestämmelserna i ordningsstadgan kunnat bli tillämpliga.

I fortsättningen anförde ämbetet bland annat följande.

Under senaste tiden hade justitiekanslersämbetet i två fall haft anledning syssla med ifrågavarande bestämmelser. I det ena fallet hade vederbörande allmänne åklagare vid polisdomstolen i Stockholm anställt åtal för anordnande å Auditorium av nöjestillställning, som enligt åklagarens uppfattning krävde tillstånd. Polisdomstolen hade dömt till böter enligt ordningsstadgan, men genom utslag av Svea hovrätt den 29 oktober 1941 hade vederbörande frikänts från ansvar. I hovrätten hade emellertid uttalats skiljaktiga meningar i målet. Ehuru justitiekanslersämbetet förmenade, att oklarheten i ordningsstadgans bestämmelser borde undanröjas genom ändring i stadgan, hade ämbetet i avvaktan på sådan ändring ansett sig böra tillmötesgå av överståthållarämbetet för polisärenden gjord framställning om fullföljd av talan mot hovrättens utslag.

Det andra fallet avsåge en anmälan till justitiekanslersämbetet av länsstyrelsen i Malmöhus län angående underlåtenhet av poliskammaren i Malmö att vidtaga åtgärd till förhindrande av viss nöjestillställning å Hippodromteatern i Malmö påskdagen den 13 april 1941.

Justitiekanslersämbetet erinrade vidare om att det utredningsarbete, som jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande den 11 november 1938 igångsatts för översyn av de i ordningsstadgan och med denna sammanhängande författningar förefintliga bestämmelser, vilka reglera anordnandet av offentliga föreställningar, tills vidare nedlagts samt om Kungl. Maj:ts beslut den 20 januari 1933 med anledning av justitieombudsmannens skrivelse den 31 oktober 1929 angående komplettering eller upphävande av sagda kungörelse den 4 oktober 1895 (J. O:s ämbetsberättelse 1930 s. 252 ff. och 1934 s. 378).

Enligt ämbetets uppfattning innebure nu påtalade brister i författningarna för såväl myndigheter som enskilda olägenheter, vilka skäligen borde med det snaraste undanröjas. Det erfordrades klara besked om vad som borde i hithörande hänseenden lända till efterrättelse. Att giva svar härutinnan syntes svårigen kunna lämnas helt åt rättspraxis. Med hänsyn härtill hemställde ämbetet, att Kungl. Maj:t måtte överväga frågan om återupptagande av arbetet med översyn av bestämmelser i ordningsstadgan m. m.

Då svårigheter särskilt framträtt vid nöjestillställningars anordnande under de helgdagar, som avses i 1895 års kungörelse, vore det av vikt, att också denna kungörelse bleve föremål för översyn. Därest en definitiv lösning icke utan uppskov kunde vinnas vare sig av frågan om ordningsstadgans revision eller av frågan om bibehållandet respektive innehållet av 1895 års kungörelse, ville ämbetet ifrågasätta, huruvida icke såsom en provisorisk åtgärd de förändringar, om vilkas genomförande en mera allmän mening kunde råda, tämligen omedelbart borde vidtagas. Ämbetet tänkte sig närmast, att nöjesförbudet i 1895 års kungörelse skulle kunna upphävas beträffande pingstdagen samt att förbudet i kvarstående delar försåges med straffsanktion.

4. 1942 års sakkunniga.

Med anledning av denna framställning från justitiekanslersämbetet begärde och erhöll jag den 13 februari 1942 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla två sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med översyn av 1895 års kungörelse. Samma dag uppdrog jag åt biskopen J. O. Cullberg och landshövdingen A. Lidén att verkställa ifrågavarande revision. Åt föredraganden i regeringsrätten, t. f. kanslinrådet i ecklesiastikdepartementet C. G. Wejle, uppdrogs att i egenskap av sekreterare biträda de sakkunniga.

För att tagas i övervägande vid fullgörandet av de sakkunnigas uppdrag överlämnades till dem bland annat framställningar av poliskammaren i Göteborg den 18 juli 1940 angående större enhetlighet i lagtillämpningen rörande offentliga föreställningar på långfredagen och juldagen; Sveriges biograf- och filmkammare den 11 juni 1941 angående bestämmelser rörande anordnandet av teaterföreställningar, filmförevisningar m. m. på de större kyrkliga helgdagarna; Växjö stifts prästmöte den 3 juli 1941 om åtgärder för att begränsa nöjesindustrien; Hallands distriktsorganisationer av svenska landsbygdens

ungdomsförbund m. fl. i september 1941 angående restriktiva åtgärder mot den underhållningsbetonade veckopressen m. m. samt rektorn J. Johansson, förbundsordförande i jordbrukarnas ungdomsförbund m. fl. den 26 oktober 1941 i fråga om ungdomens fritid och nöjesproblemet jämte de över dessa framställningar infordrade yttrandena från domkapitlen och länsstyrelserna; kyrkomötet den 25 november 1941 (skrivelse nr 30) om nöjeslivets sanering samt Uppsala stifts prästmöte den 26—den 28 augusti 1941 angående nöjesindustrien.

De sakkunniga slutförde sitt uppdrag genom avlämnandet av ett den 18 juni 1942 dagtecknat *betänkande med förslag till kungörelse med förbud mot offentliga nöjeställningar m. m. å vissa kyrkliga högtidsdagar*. Ett vid betänkandet fogat kungörelseförslag torde få såsom *bilaga* fogas vid statsrådsprotokollet för innevarande dag.

Över betänkandet ha efter remiss *yttranden* avgivits av justitiekanslersämbetet, överståthållarämbetet, samtliga länsstyrelser och domkapitel, centralrådet för religiös och kulturell verksamhet inom försvarsväsendet, styrelserna för svenska stadsförbundet och svenska landskommunernas förbund, allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse, svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund, skytteförbundens överstyrelse, kungl. automobilklubben, svenska travsportens centralförbund, jockeyklubben, Sveriges biografägarförbund, föreningen svenska tonsättares internationella musikbyrå (Stim) u. p. a., svenska teaterförbundet, svenska musikerförbundet, Sveriges centrala hotell- och restaurantförening samt folkets parkers centralorganisation. En del länsstyrelser ha överlämnat inhämtade yttranden från underlydande polismyndigheter m. fl.

De sakkunnigas utredning och förslag m. m.

1. Återblick på tidigare lagstiftning.

De sakkunniga erinra till en början, att de i 1895 års kungörelse nämnda helgdagarnas — juldagens, långfredagens, påskdagens och pingstdagens — karaktär av särskilda kyrkliga högtidsdagar har kommit till uttryck i vissa stadganden i kyrkolagen av år 1686, kap. XIV. Där föreskrives sålunda i de alltjämt gällande §§ I och II, att »Juhl-, Påske- och Pingesdagarna» skola »behållas och fijras, på sätt och wijs, som här til wahnt warit, och Folcket förmanas, sig Christeligen och wäl ther til at bereda», samt att »på Store Høgtijdes Dagar, såsom förste Dag Juhl, Påsk och Pingst, måge inga Bröllop hållas».

Beträffande den rättsliga regleringen i övrigt av helgfriden på de större helgdagarna före tillkomsten av 1895 års kungörelse erinra de sakkunniga om i huvudsak följande.

Enligt förordningen den 4 november 1772 angående sabbatens firande samt vissa helgdagars flyttning eller indragning skola »i the wanlige tre årlige Høg-

tider, som äro Juhl, Påsk och Pingst — — the två första dagarne, såsom Helgedagar firas; Likaledes Nyårsdagen, Trettondedag Juhl, Marie-Bebådel-sedag, Långfredagen, Christi-Himmelsfärdsdagen och Midsommardagen». Förordningen påbjuder därför, att söndagarna och helgdagarna »måtte användas i thet wid Theras insticktelse påsyftade ändamål, som är then Högstes Lof och dyrkan». Detta stadgande kom dock ej att så noga efterlevas.

Efter framställning av prästeståndet vid 1786 års riksdag förbjöds genom resolution den 20 november samma år uppförande av offentliga skådespel på sön- och helgdagar utom i Stockholm, Göteborg, Norrköping och Åbo, där skådespel, vilkas innehåll icke kunde åstadkomma förargelse, fingo uppföras efter klockan 6 e. m.

Med anledning av skrivelse från rikets ständer utfärdades den 14 juni 1820 ett cirkulär, vari meddelades förbud mot anordnande av skådespel på julaftonen, juldagen, långfredagen, påskaftonen, påskdagen, pingstaftonen, pingstdagen samt alla böndagar och dagar före dessa.

Vid 1894 års riksdag fäste en av andra kammarens ledamöter, herr Wikström, i motion (nr 100) uppmärksamheten på att 1820 års cirkulär råkat i glömska och på de flesta ställen i landet icke längre tillämpades. Där åter tillämpning ifrågakommit, hade den mycket vidsträckt förbudsbestämmelsen oblikt upptagits av allmänheten och föranlett förebräelser mot myndigheterna för otillständigt tjänstenit. Härav trodde sig motionären vara berättigad till slutsatsen, att cirkuläret icke ansåges tidsenligt eller svarande mot tidsandans fordringar på frihet i det enskilda livet, samt hemställde för den skull, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om upphävande av cirkuläret. Under riksdagsbehandlingen berördes endast i förbigående den omständigheten, att 1820 års cirkulär saknade straffbestämmelser.¹ Frågeställningen var snarast den, huruvida förbudet överhuvudtaget borde bibehållas eller icke, och i förra fallet vilken omfattning det borde erhålla.

Riksdagen framhöll i skrivelse, nr 130, att förbudet i 1820 års cirkulär ej vederbörligen upprätthölls och att flera av de i cirkuläret nämnda dagarna knappast vore av den religiösa betydelse, att ej uppförandet av skådespel kunde vara tillåtet på dem lika väl som på vanliga söndagar och lördagar. Riksdagen hemställde därför, att en inskränkning av förbudet till att endast gälla kyrkans stora högtider måtte övervägas.

Över riksdagsskrivelsen inhämtades yttranden från överståthållarämbetet, länsstyrelserna och domkapiteln, av vilka myndigheter flertalet anslöt sig till riksdagens ståndpunkt. Flera länsstyrelser påpekade lämpligheten av att till förbudet anknötes bötesstraff såsom sanktion. Så gott som alla kyrkliga myndigheter förordade förbud även på första böndagen.²

¹ En talare i första kammaren, herr Treffenberg, anmärkte, att någon ansvarsbestämmelse icke erfordrades, när polismyndigheten helt enkelt kunde »stänga Thalias portar, om det funnes någon teaterdirektör så djärv, att han ville trotsa förbudet».

² Även i *nyare lagstiftning* ha meddelats föreskrifter till säkerställande av helgfriden på de stora kyrkliga högtidsdagarna. Sälunda innehåller stadgan den 7 december 1934 (nr 575) om prästval 3 § 2 mom., att vid provdagarnas utsättande skall tillses, att frågodag eller valdag icke kommer att infalla på böndag eller större högtidsdag (liksom ej heller på dagen före eller dagen efter juldagen). Någon särskild påföljd av överträdelse härav firmes dock ej angiven. Enligt lagen den 17 april 1942 om ändring i vissa delar av kommunala vallagen skulle kyrkofullmäktigvalen år 1942 icke förrättas tredje söndagen i oktober såsom beträffande dylika val eljest föreskrives i lagen utan den 25 oktober, detta för att valen icke skulle äga rum på fjärde böndagen. I fortsättningen kommer hänsyn till den fastställda valdagen att tagas vid bestämmandet av böndagarna.

2. Tillämpningen av 1895 års kungörelse.

Önskemålet om stadgande av påföljd för överträdelse av nöjesförbudet blev icke iakttaget, när i anledning av 1894 års riksdagsbeslut den nu gällande kungörelsen i ämnet utfärdades den 4 oktober 1895. Av den ståndpunkt lagstiftaren intagit till frågan om straffbestämmelser följde, att domstolarna sågo sig förhindrade att bifalla av allmän åklagare förd talan om ansvar för förbudets överträdande.

De sakkunniga ha i sitt betänkande närmare belyst rättspraxis ställning till förevarande spörsmål. De ha därvid erinrat om ett utslag av Svea hovrätt från år 1922, vilket kommit att uppfattas såsom vägledande för myndigheterna vid tillämpningen av 1895 års kungörelse. I nämnda rättsfall förhöll det sig på följande sätt.

Poliskommissarie C. Schönhult hade å tjänstens vägnar efter stämning hos Ö. Ä. för polisärenden påstått ansvar å teaterdirektören P. O. Broberg för det denne pingstdagen den 4 juni 1922 å Alhambrateatern i Stockholm givit offentlig teaterföreställning. Ö. Ä. hade genom utslag den 21 juni 1922 utlåtit sig, att enligt 1895 års kungörelse vore det förbjudet att å pingstdagen offentligen uppföra skådespel, men som Broberg det oaktat låtit å Alhambrateatern giva teaterföreställning pingstdagen den 4 juni 1922, alltså och utan avseende därå, att föreställningen börjat först klockan 9 e. m. funne Ö. Ä. Broberg hava gjort sig skyldig till ansvar enligt § 13 ordningsstadgan för rikets städer, där straff stadgades för den, som olovligen gäve offentliga föreställningar av vissa slag, och prövade Ö. Ä. för den skull rättvist döma Broberg för vad han sålunda låtit komma sig till last att böta 75 kronor. Sedan Broberg anfört besvär hos Svea hovrätt, anförde hovrätten i utslag den 29 november 1922 följande. Ehuru, på sätt Ö. Ä. yttrat, det enligt 1895 års kungörelse vore förbjudet att å pingstdagen offentligen uppföra skådespel, likväl och som överträdelse av nämnda förbud icke vore i lag belagt med straff, funne hovrätten med upphävande av Ö. Ä:s utslag, den mot Broberg i målet förda talan icke kunde bifallas.

Efter detta hovrättsutslag blev det åtminstone i Stockholm vanligt, att skådespel anordnades på de i kungörelsen angivna helgdagarna. De sakkunniga erinra om att justitieombudsmannen i sin förut omnämnda skrivelse den 31 oktober 1929 anfört åtskilliga exempel, som visade, att polismyndigheten icke på grund av vare sig 1895 års kungörelse eller ordningsstadgan för riket städer eller annan författning kunnat förhindra dessa överträdelser. Avbrytande av en påbörjad föreställning genom sammankomstens upplösande hade ansetts icke kunna ifrågakomma, och polismyndigheten hade icke heller ansett sig kunna på förhand vidtaga förhindrande åtgärder, t. ex. genom att stänga lokalen. Den i § 13 ordningsstadgan för rikets städer polismyndigheten tillagda befogenheten att upplösa en sammankomst syntes icke vara avsedd att användas i sådana fall, och polismyndigheten syntes icke heller äga författningens stöd för vidtagande på förhand av förhindrande åtgärder i fall av ifrågavarande slag.

Efter tillkomsten av 1895 års kungörelse ha uppstått nya nöjesformer av i

viss mån liknande slag som de med kungörelsen avsedda. Av intresse för be-lysande av frågan, huruvida dessa nya arter av nöjestillställningar omfattas av bestämmelserna i kungörelsen eller icke, äro, framhålla de sakkunniga, omständigheterna i det av justitiekanslersämbetet i dess förutnämnda skrivelse den 16 december 1941 berörda målet angående anordnandet av en nöjestillställning på Auditorium i Stockholm. Handlingarna däri utvisa i korthet följande.

I skrivelse den 18 december 1940 till överståthållarämbetet anmälde impresarion E. F. Christiansson, att konserter med sång och musik skulle hållas i Auditorium juldagen och annandag jul 1940. Han anmodades av polismyndigheten att inkomma med fullständigt program och inlämnade en programuppgift, upptagande de medverkandes namn samt namnen på de sång- och musiknummer (huvudsakligen »lättare»), som skulle utföras, ävensom namnen på författarna och kompositörerna till styckena.

Polismästaren utlät sig genom beslut den 21 december 1940, att enär av skrivelsen och den i ärendet verkställda utredningen icke framginge annat än att de anmälda föreställningarna vore sådana, för vars medgivande enligt § 13 ordningsstadgan för rikets städer endast erfordrades anmälan till polismyndigheten, läte ämbetet vid den sålunda gjorda anmälan bero.

Några poliskonstaplar beordrades att civilklädda övervara tillställningarna och avgåvo därefter rapporter över vad som förekommit därvid. Av dessa, som sedermera beedigades vid polisdomstolen, framgår, bland annat, att en del av de uppträdande beledsagat framförandet av sina nummer med gester av olika slag samt även på annat sätt (genom kostymering etc.) sökt utföra numren mera verkningsfullt.

Vid polisdomstolen yrkade åklagaren ansvar å C. för det han utan tillstånd av polismyndigheten anordnat tillställningarna.

Från svarandesidan invändes bland annat, att vid föreställningen endast förekommit musik, sång och recitation samt föredrag. Författningens ordalydelse gäve ingen anledning att antaga, att endast allvarligare saker vore tillåtna.

Polisdomstolen prövade genom sitt utslag den 4 mars 1941, enär genom den i målet förebragta utredningen framginge, att föreställningarna varit av sådan beskaffenhet, att för deras givande jämlikt § 13 stycket 2 ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 polismyndighetens tillstånd erfordrats, men sådant tillstånd icke blivit meddelat, jämlikt § 13 styckena 2 och 4 ordningsstadgan, rättvist döma C. för vad han sålunda låtit komma sig till last att böta 50 kronor.

Svea hovrätt fann visserligen tillställningen hava varit att jämställa med kabaret- och varietéstillställningar men att intet av uppträdandena varit av sådan beskaffenhet, som avses i § 13 andra stycket ordningsstadgan för rikets städer. Då C. förty icke varit pliktig att beträffande föreställningarna inhämta polismyndighetens tillstånd, prövade hovrätten lagligt att, med ändring av polisdomstolens utslag, befria C. från honom i målet ådömda böter. Hovrättens utslag var emellertid ej enhälligt utan innefattade endast fyra ledamöters mening. I fråga om motiveringen utlät sig en av dessa. »Enär det vid de av C. ifrågavarande dagar givna föreställningarna icke förekommit uppträdanden av sådan beskaffenhet, att C. jämlikt § 13 andra stycket nämnda stadga varit pliktig begära tillstånd till föreställningarna, biträder jag det slut, vartill — — — i målet kommit.»

En skiljaktig ledamot yttrade. »Enär av utredningen i målet framgår, att åtskilliga av programpunkterna vid ifrågavarande föreställningar utgjorts av så kallade kabaret- eller varieténummer, samt uppträdanden av dylik art måste anses inbegripna i de i § 13 andra stycket förenämnda ordningsstadga åsyftade tillställningarna, alltså och då C. genom att giva föreställningarna utan tillstånd överträtt föreskrifterna i sistnämnda paragraf, prövar jag jämlikt de av polisdomstolen åberopade lagrum rättvist fastställa det slut, vartill polisdomstolen kommit.»

Sedermera har Kungl. Maj:t, genom utslag den 4 december 1942, fastställt hovrättens frikännande utslag, dock under motivering, att tillställningarna icke varit sådana för vilkas anordnande tillstånd erfordrats. En ledamot av högsta domstolen ville ej göra ändring i hovrättens utslag.

På senare år har frågan om tillämpningen av 1895 års kungörelse varit föremål för prövning jämväl av Kungl. Maj:t i statsrådet, i bland andra följande av de sakkunniga refererade ärenden.

Den 20 december 1935 fastställde Kungl. Maj:t ett beslut av överståthållarämbetet att vägra tillstånd till förevisande av filmen »Korsriddarna» juldagen 1935. Filmen betraktades som skådespel.

Sveriges biografägareförbund anhöll hos Kungl. Maj:t om tillstånd för sina medlemmar att utan hinder av bestämmelserna i 1895 års kungörelse anordna biograf föreställningar påskdagen 1940 med början tidigast klockan 19 och under villkor, att hela bruttoinkomsten med avdrag endast av nöjesskatt skulle tillfalla nationalinsamlingen för Finland. Framställningen tillstyrktes av polismästaren i Stockholm och överståthållarämbetet men avstyrktes av Stockholms domkapitel. Kungl. Maj:t lämnade det begärda tillståndet. Ett liknande medgivande lämnades för påskdagen 1942, avseende hjälpverksamheten för barn, tillhörande Sverige, Finland och Norge, därvid dock uppställdes det villkoret, att programmet skulle hava blivit godkänt av förbundet efter samråd med statens biografbyrå.

Vederbörande landsfiskal hade meddelat föreningen Alvesta folkpark u. p. a. tillstånd att under månaderna juli—september 1940 anordna vissa danstillställningar, dock ej å böndag. Länsstyrelsen lämnade besvär häröver utan bifall. Kungl. Maj:t förklarade i anledning av besvär, att i tillståndet ej bort göras undantag för böndag.

I detta sammanhang ha de sakkunniga slutligen fäst uppmärksamheten på det av justitiekanslersämbetet anmärkta fallet rörande nöjeställning påskdagen 1941 på Hippodromteatern i Malmö. Av handlingarna i ärendet inhämtas härom i huvudsak följande.

I skrivelse den 2 maj 1941 bragte länsstyrelsen i Malmö till justitiekanslersämbetets kännedom, att, sedan från Folkans teater aktiebolag den 2 april 1941 till poliskammaren i Malmö inkommit anmälan om framförande å Hippodromteatern av revykomedien Gullregn under tiden den 2—den 14 i samma månad sådan föreställning givits jämväl å påskdagen den 13 april samt att poliskammaren icke blott underlåtit att vidtaga någon åtgärd till förekommande av påskdagsföreställningen utan därjämte för två utlänningars medverkan vid revy föreställningarna lämnat sådant tillstånd, att beslutet finge anses avse jämväl påskdagen.

Sedan länsstyrelsen anmodat poliskammaren att inkomma med yttrande hade kammaren anfört bland annat följande. Någon ansökan om tillstånd en-

ligt ordningsstadgan för rikets städer till revyns framförande hade icke gjorts och hade icke heller av poliskammaren ansetts kunna påfordras, enär föreställningarna enligt poliskammarens uppfattning varit att hänföra till skådespel. Poliskammaren vore övertygad om att ett förhinderande av föreställningen skulle på sitt sätt stort helgfriden i minst lika hög grad som föreställningens avhållande. Till dessa betänkligheter komme den omständigheten, att justitieombudsmannens framställning den 31 oktober 1929 hittills icke föranlett någon åtgärd från statsmakernas sida till rättelse i de av justitieombudsmannen påtalade hänseendena. Härigenom hade skapats en ovisshet om statsmakernas intresse för ett fortsatt upprätthållande av det i 1895 års kungörelse meddelade förbudet. Detta hade i sin tur lett till att sådana tillställningar, för vilka enligt ordningsstadgan för rikets städer endast fordrades anmälan, i ökad omfattning fått avhållas å påskdagen utan ingripande från vederbörande polismyndigheters sida.

I anledning av vad poliskammaren sålunda anförde erinrade länsstyrelsen därom, att justitieombudsmannen i nämnda framställning den 31 oktober 1929 väl uttalat, att polismyndighetens tvekan inför utvägen att å helgdag avbryta en pågående föreställning finge anses förklarlig, men tillagt, att betänkligheterna borde kunna vara mindre mot att på förhand vidtaga hinderande åtgärder, t. ex. genom lokalens stängande. I förevarande fall hade anmälan om revyns uppförande å Hippodromteatern under tiden den 2—den 14 april 1941 inkommit till poliskammaren förstnämnda dag. Poliskammaren hade i mycket god tid före den 13 april kunnat vidtaga åtgärder till förekommande av föreställningens hållande sagda dag.

På anmodan av justitiekanslersämbetet avgav härpå poliskammaren yttrande i ärendet till ämbetet och anförde därvid bland annat. I sin ämbetsberättelse år 1930 hade justitieombudsmannen förklarat sig vilja instämma med en prästman, som gjort det uttalandet, att stadgandet i kungörelsen 1895 borde *antingen* kompletteras, så det kunde upprätthållas, *eller också*, om det icke ägde tillräckligt stöd i det allmänna föreställningssättet, avskaffas. Efter det justitieombudsmannen härefter framlagt sin framställning i ärendet till den åtgärd, Kungl. Maj:t kunde finna framställningen föranleda, hade i varje fall någon komplettering till berörda stadgande icke beslutats. Detta syntes då av många ha tolkats så, att stadgandet ansetts böra stå kvar endast som en anvisning om olämpligheten av att å ifrågavarande helgdagar anordna offentliga tillställningar av beskaffenhet, som i kungörelsen angivits. Man hade heller icke kunnat underlåta att jämföra stadgandet med straffbestämmelserna för utförande av arbete å sabbatstid. Sistnämnda straffbestämmelser syntes faktiskt icke vidare tillämpas utan stå blott kvar som lämplig anvisning, att arbete icke borde utföras å sabbatstid. — Det kunde också starkt ifrågasättas om ifrågavarande förbud, om man bortsåge från långfredagen, stöddes av den allmänna opinionen. Det vore synnerligen önskvärt, om här ifrågavarande stadga kunde ändras, så att stadgans bestämmelser gjordes fullt tydliga.

Justitiekanslersämbetet anförde därefter i skrivelse den 16 december 1941 till länsstyrelsen bland annat. Ämbetet ansåge sig böra i så måtto instämma med länsstyrelsen, att poliskammaren bort vidtaga åtminstone någon åtgärd i ändamål att söka avstyra föreställningen i fråga å påskdagen. Huruvida det av länsstyrelsen angivna tvångsingripandet bort i förevarande fall komma till stånd, syntes ämbetet emellertid tveksamt. I allt fall syntes tjänstförrättande polismästarens förfarande icke vara av beskaffenhet att föranleda ansvar såsom för tjänstefel.

Till vinnande av ytterligare upplysning angående praxis under senare år ha de sakkunniga inhämtat uppgifter av polismästarna i rikets tretton största städer och av polismyndigheter i en del polisdistrikt i närheten av Stockholm.

Polismästarna ha upplyst, att under tiden efter år 1936 överträdelser mot 1895 års kungörelse icke beivrats inom vederbörande stad eller att anledning till dylik beivran saknats. Rörande Göteborg meddelas, att poliskammaren vid meddelande av tillstånd till offentliga tillställningar jämlikt § 13 ordningsstadgan för rikets städer föreskrivit, att sådana tillställningar icke finge äga rum å de helgdagar, som avses i 1895 års kungörelse. I ett fall av överträdelse mot sålunda meddelad föreskrift hade åtal följt vid polisdomstolen. Även i Gävle plögade vid meddelande av tillstånd till biograf- och danstillställningar göras undantag för ifrågakvarande helgdagar. Däremot kunde i fråga om teaterföreställningar, för vilka endast fordrades anmälan, svårigheter uppstå vid övervakande av författningens efterlevnad. Under senare år hade dock vederbörande företagare rättat sig efter de anvisningar, som givits av polismyndigheten. I Hälsingborg hade vid olika tillfällen anmälan ingivits till poliskammaren om offentliga tillställningars anordnande på någon av ifrågakvarande helgdagar, bland annat om teaterföreställning på Hälsingborgs friluftsteater pingstdagen 1941. Sedan polisen gjort anmälan uppmärksam på förhållandet, hade emellertid föreställningen inställts utan protest. Beträffande Linköping hade ansökningar om tillstånd att anordna offentliga tillställningar på de ifrågakvarande dagarna avslagits. Poliskammaren i Västerås upplyser, att vissa biografier på i kungörelsen avsedda dagar givit offentliga filmföreläsningar med religiöst eller kulturellt innehåll, samt att påskdagen 1939 anordnats dels en offentlig cirkusföreställning, dock först efter klockan 21, dels ock en offentlig danstillställning, vilken påbörjats omkring klockan 20. Även i Uppsala har på nämnda dagar förekommit filmföreläsning. Polismästaren — som i vissa tillståndsresolutioner rörande biografföreläsningar, miniatyrgolfbanor m. m. brukade göra undantag för sagda dagar — upplyser sålunda, att han på särskilda ansökningar med begäran om tillstånd att föreläsa film på dagar som avses i kungörelsen, exempelvis långfredagen, meddelat det begärda tillståndet, i den mån vederbörande visat, att filmen kunde betraktas som upplysnings- eller naturfilm och icke hade karaktär av skådespel. I fråga om danstillställningar må ytterligare nämnas, att i Eskilstuna en person, åt vilken anförtröts tillsynen och skötseln av Folkets park, låtit offentlig dans förekomma där pingstdagen 1941 och härför av polisdomstolen dömts till böter.

Även inom andra än nämnda polisdistrikt synas i tillståndsbevisen undantagas de ifrågakvarande helgdagarna och i regel icke förekomma offentliga nöjestillställningar av något slag på dessa dagar. På juldagen hade anordnats soaréer i Sundbyberg, men dessa uppges ej ha varit varietébetonade. Inom Solna distrikt hade på dessa dagar förekommit av ideella sammanslutningar anordnade tillställningar, vilka dock knappast kunde anses ha varit av offentlig natur. Beträffande de på pingstdagarna anordnade kapplöpningarna på Ulriksdalsbanan inom samma distrikt hade ingripande ansetts icke kunna ske på grund av oklarheter i gällande bestämmelser. I ett annat distrikt hade frågan om helgdagens längd varit aktuell. Landsfiskalen hade sålunda vägrat tillstånd till anordnande av danstillställning pingstdagen 1939 med början klockan 21, och länsstyrelsen hade ogillat häröver anförda besvär. Vidare hade länsstyrelsen fastställt landsfiskalens beslut att vägra tillstånd till offentlig biografföreläsning en juldag.

3. De sakkunnigas förslag: Allmänna grunder.

De sakkunniga framhålla, att under de århundraden, som förgått sedan kravet på särskild helgfrid på vår kyrkas största högtidsdagar kom till uttryck i den rent kyrkliga lagstiftningen, har önskvärdheten av att dessa dagar framför andra hölles i helgd alltid uppburits av en stark folkmening. Den grundtanke, som kom till uttryck i riksdagsskrivelsen av år 1894, äger allttjämt giltighet och har under den nuvarande allvarstiden vunnit anslutning även på åtskilliga håll, där man tidigare ställt sig likgiltig för frågan.

De sakkunniga fortsätta.

Bestämmelserna i 1895 års kungörelse torde ha åsidosatts i ett avsevärt större antal fall än vad den ovan lämnade redogörelsen för praxis måhända ger anledning att antaga. Detta gäller givetvis särskilt de större städerna och i synnerhet tiden efter Svea hovrätts friande utslag den 29 november 1922. Beträffande riket i övrigt torde överträdelse ha förekommit endast i ett relativt litet antal fall. Den starkast bidragande omständigheten härvidlag torde vara, att uppfattningen om helgdagarnas syfte och verkliga betydelse är mera befäst hos befolkningen där än i de större städerna. Sistnämnda orter erbjuda även ur profitynpunkt för nöjesarrangörerna gynnsammare utgångspunkter för utnyttjande av bristen på konkurrens under de i kungörelsen angivna helgdagarna.

Önhetligheten i praxis har även i fråga om orter av likartad struktur varit starkt framträdande.

Till de svårigheter, som tidigare förefunnits för upprätthållande av förbudet i 1895 års kungörelse, har på senare år kommit, att former för nöjeställningar uppstått, vilka icke voro förutsedda vid kungörelsens tillkomst, t. ex. vissa slag av offentliga s. k. soaréer, vilka anordnaren vid sin anmälan därav betecknar som konsert och (eller) musik men som i själva verket äro varieté- eller kabarettställningar, vidare biografföreställningar, i vad de icke äro att hänföra till »skådespel», ävensom revy-föreställningar. Med hänsyn till att uppräknningen i kungörelsen av förbjudna tillställningar endast innefattar en exemplifiering (»eller andra sådana nöjen») kan med visst fog göras gällande, att de sålunda nämnda och därmed likartade nya tillställningar utan vidare tillhöra de i kungörelsen förbjudna. Samma betraktelsesätt kan däremot icke anläggas på t. ex. vissa motor- och hästsporttävlingar, som uppstått på senare tid och till vilka allmänheten äger tillträde. På grund av det ovan angivna syftet med kungörelsen skulle likväl sakligt sett även dylika tillställningar kunna sägas vara innefattade under förbudet.

Vilken uppfattning man än må hysa härom måste dock vitsordas oegentligheten i att i lagstiftningen kvarstår en författning, som innehåller endast en rekommendation till vederbörande att iakttaga i ämnet givna bestämmelser men icke stadgar påföljd för överträdelse därav. Enligt de sakkunnigas mening bör denna brist avhjälpas därigenom att förbudsbestämmelsen kompletteras med stadganden om straff och tvångsmedel såsom påföljder av förbudets överträdande.

De sakkunniga anse, att utom kyrkliga även vissa sociala och andra synpunkter tala för att förbud bör upprätthållas mot anordnande av vissa offentliga underhållnings- och nöjeställningar på de stora kyrkliga högtidsdagarna. Det i 1895 års kungörelse innefattade förbudet mot anordnande av

nöjeställningar bör uttryckligen angivas omfatta även sådana i kungörelsen ej särskilt nämnda offentliga tillställningar, vilka kunna anses i jämförlig grad med de uppräknade inverka särskilt störande på helgfriden. Med denna utgångspunkt ha de sakkunniga haft att undersöka, i vilka hänseenden bestämmelserna på området böra revideras för att bliva mera ändamålsenliga och tidsenliga än vad nu är fallet.

De sakkunnigas principiella uppfattning, att förbudet mot anordnande av nöjeställningar på de stora helgdagarna bör upprätthållas och göras effektivt, har framkallat gensaga från endast ett ringa fåtal av *de i ärendet hörda myndigheterna och korporationerna*. I åtskilliga yttranden tillstyrkes förslaget utan motivering eller med en mycket kortfattad sådan eller ock förklaras, att detsamma ej föranlett erinran. Yttranden av detta innehåll ha avgivits av, utom andra, 11 länsstyrelser (Södermanlands, Jönköpings, Kronobergs, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Hallands, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län), 4 domkapitel (Skara, Göteborg, Karlstad och Visby), allmänna svenska prästföreningens centralstyrelse, styrelsen för svenska stadsförbundet, svenska skytteförbundens överstyrelse och kungl. automobilklubben. Förslagets genomförande har avstyrkts endast av poliskammaren i Örebro, kommunalborgmästaren i Karlskoga och folkets parkers centralorganisation. Länsstyrelsen i Göteborg anser, att den ledande principen bör vara, att nöjeställningar förbjudas blott i den mån det är oundgängligen nödvändigt. Helgfriden bör icke säkerställas genom förbud utan grundas på resultat av folkuppfostran.

Ur de allmänna uttalanden, vartill förslaget föranlett, må i övrigt anföras följande.

Justitiekanslersämbetet finner förslaget i huvudsak lämpat att ersätta den nuvarande kungörelsen. Det främsta syftet med ämbetets framställning, nämligen vinnandet av klara och effektiva bestämmelser, synes i allt väsentligt uppnått. Emellertid förefaller det ämbetet, som om förbudsbestämmelserna i viss mån te sig väl stränga. Redan införandet av straff vid överträdelse av förbudet innebär en avsevärd skärpning.

Länsstyrelsen i Örebro finner det synnerligen påkallat med en lagstiftning, som icke endast stadgar förbud mot anordnande av vissa nöjeställningar och liknande publikevenemang under de viktigaste kyrkliga högtidsdagarna utan även genom straff- och konfiskationsbestämmelser möjliggör för myndigheterna att effektivt inskrida mot överträdelser av förbudet. På så sätt skulle de olägenheter, som varit förenade med tillämpningen av 1895 års kungörelse, kunna övervinnas till båtнад för såväl de kyrkliga intressena som för de lojala näringsutövare, som trots frånvaron av straffhot efterföljt hittills gällande bestämmelser.

Domkapitlet i Linköping framhåller, att för nöjesförbudet på de stora helgdagarna talar icke blott religiösa utan även starka sociala skäl, nämligen att alla böra på dessa dagar beredas tillfälle till vila och hemliv.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund anser, att åtgärder för att säkerställa helgfriden äro behöfliga men böra vidtagas med varsamhet.

Sveriges biografägarförbund finner det tillfredsställande, att rådande oviss-

het om förbudets innebörd undanröjes och att straff införes för överträdelse. Även *svenska musikerförbundets styrelse* hälsar förslaget med tillfredsställelse oaktat erinringar framställas mot detsamma i vissa hänseenden.

Folkets parkers centralorganisation konstaterar, att förslaget icke giver några anvisningar om lämplig fritidssysselsättning under de fredade helgdagarna. Förbudet synes illa gagna det religiösa syftet, då tvång icke är lämpligt i dylika fall. Centralorganisationen finner bestämmelserna i 1895 års kungörelse icke vara otillräckliga och framhåller, att de tillställningar, som nu förekomma på de i kungörelsen avsedda helgdagarna, i allmänhet icke äro sårande.

4. De särskilda bestämmelserna i de sakkunnigas förslag.

De sakkunniga ha först dryftat spörsmålet, vilka högtidsdagar som böra skyddas. I samband härmed har övervägts, huru stor del av dygnet som helgfriden bör omfatta. Därnäst har behandlats frågan om vilka tillställningar som principiellt böra vara underkastade förbud. Vidare har undersökts i vad mån undantag från det generella förbudet bör medgivas och i sammanhang därmed frågan om sättet för meddelande av dispens. Slutligen ha behandlats de straff- och processrättsliga frågor, vilka ansetts vara av betydelse för effektivt upprätthållande av förbudet.

a) Vilka helgdagar böra skyddas?

De sakkunniga ha föreslagit, dels att nöjesförbudet utsträckes att omfatta även första böndagen (botdagen), dels att det nu gällande förbudet beträffande pingstdagen i vissa hänseenden uppmjukas. Härom anföra de sakkunniga.

Beträffande frågan om vilka helgdagar, som böra genom lagstiftning friläggas från nöjestillställningar, ha de myndigheter, som tidigare yttrat sig i ämnet, i stort sett varit ense därom, att juldagen, långfredagen och påskdagen i första hand böra skyddas.

Vad angår den fjärde av de »stora» kyrkliga helgdagarna, pingstdagen, ha däremot delade meningar gjort sig gällande. På sina håll har man ansett, att denna dag icke på samma sätt som de tre andra ingått i folkmedvetandet såsom kyrklig högtidsdag. Då pingsten infaller på våren eller försommaren, har den i stor utsträckning tagits i anspråk för friluftsfester och dylikt. De sakkunniga ha emellertid icke ansett sig kunna förorda, att pingstdagen helt undantages från nöjesförbud. Särskilt har den omständigheten härvid uppmärksamrats, att pingsthelgen alltjämt liksom förr på de allra flesta håll även är konfirmationshögtid, varvid själva konfirmationsakten förlägges till pingstafton och de ungas första nattvardsgång till pingstdagen. Med hänsyn till den starka ställning, som konfirmationsleden alltjämt har i vårt land och till vikten av att konfirmationsdagarna ostört få innebära en samling kring de andliga värdena synes det de sakkunniga föga lämpligt, att profana tillställningar i obegränsad utsträckning få hållas pingstdagens eftermiddag och kväll. Särskilt synes det angeläget att förhindra anordnande av offentliga danstillställningar denna dag. För många av de nykonfirmerade skulle förekosten av sådana tillställningar säkert betyda en lockelse att »fira» högtidsdagen genom att deltaga i förlustelser, vilka vore ägnade att snabbt och effektivt förflyktiga de mottagna intrycken.

Det har även ifrågasatts, huruvida icke de fyra böndagarna på liknande sätt

borde fridlysas. Även om vissa skäl kunde tala för en sådan åtgärd, ha de sakkunniga icke ansett sig kunna generellt förorda densamma. Det torde nämligen vara obestriddigt, att böndagarna icke i gemen fått den särställning i folkmedvetandet, som motiverar ett förbud mot nöjeställningar dessa dagar. Ett undantag härifrån kan dock första böndagen (botdagen) anses utgöra. Särskilt i den allvarstid, som nu är inne, synes man på många håll även utanför de i trängre mening religiösa kretsarna ha i stigande grad insett behovet av att denna dag även i utvärtes avseende får en starkare prägel av självbesinning och ansvar. Det har sålunda exempelvis kommit till de sakkunnigas kännedom, att svenska skidförbundet beslutat för framtiden undvika att förlägga större tävlingar till botdagen. Enär en sådan inställning otvivelaktigt innebär ett såväl socialt och moraliskt som religiöst värde, synas tillräckliga skäl föreligga för att stödja den genom lagstiftningen. De sakkunniga ha därför ansett sig böra föreslå, att även botdagen skall räknas till de helgdagar, som skola hållas fria från nöjeställningar.

Slutligen har det påyrkats, att även dagarna före de stora högtidsdagarna, särskilt skärtorsdagen, skulle inbegripas i samma kategori. De sakkunniga avvisa denna tanke. Berättigade önskemål, att dessa »aftnar» borde fridlysas från störande offentliga tillställningar såsom offentlig dans m. m., torde tillgodoses redan därigenom, att följande dagar enligt de sakkunnigas förslag äro fridlysta i sin helhet, alltså redan från midnatt.

Helgfridsskydd för juldagen, långfredagen och påskdagen har icke avstyrkts i något av *yttrandena*. Upprätthållandet av nöjesförbudet på *pingstdagen* ens i begränsad omfattning avstyrkes däremot av *länsstyrelserna i Stockholms och Värmlands län* ävensom av följande enskilda sammanslutningar, nämligen *svenska travsportens centralförbund, jockeyklubben, svenska teaterförbundet, Stim, svenska musikerförbundet, Sveriges centrala hotell- och restaurangförening* samt *folkets parkers centralorganisation*. I utlåtanden av bland andra *justitiekanslersämbetet* och *länsstyrelsen i Västmanlands län* uttalas tveksamhet på denna punkt. I det stora flertalet yttranden godtages dock de sakkunnigas förslag, att pingstdagen principiellt skall vara fredad.

Bland de synpunkter, som i yttrandena anförts beträffande nöjesförbudet på pingstdagen må återgivnas följande.

Justitiekanslersämbetet erinrar, att beträffande flertalet av de enligt förslaget förbjudna tillställningarna, bland annat dansen, gäller att tillstånd därtill erfordras av polismyndigheten. Att t. ex. danstillställning icke bör få förekomma en pingstdag, om konfirmation då äger rum och denna kyrkliga högtid sätter sin prägel på orten, synes tydligt, men på sätt skedde vid genomförandet av 1932 års nöjeslagstiftning kunna erforderliga direktiv till vinnande av ett sådant syfte meddelas.

Poliskammaren i Norrköping ställer sig tveksam till ett förbud under första böndagen. Det synes lämpligare, att förbudet genomföres i full utsträckning för pingstdagen.

Domkapitlet i Linköping framhåller, att pingstdagen i vissa avseenden har en annan karaktär än övriga i förbudet inbegripna helgdagar. De sakkunnigas förslag innefattar en medelväg och kan därför biträdas.

Centralrådet för religiös och kulturell verksamhet inom försvarsväsendet finner likaledes, att pingstdagens helgd numera icke är lika grundad i en allmän opinion som övriga fredade helgdagar. Denna dag infaller vidare under

en tid av året, då sport- och idrottslivet i ett tämligen solfattigt land kan behöva dagen för tävlingar och uppvisningar.

Domkapitlet i Luleå anser däremot, att något undantag icke bör göras för pingstdagen, då denna helg i stiftet är lika stor som andra helger.

I frågan, huruvida helgfridsskyddet bör utsträckas till att, såsom de sakkunniga föreslagit, omfatta även första böndagen, äro meningarna starkt delade i remissvaren. Ungefär halva antalet av de avgivna utlåtandena innebär, att förslaget på denna punkt avstyrkes eller att vederbörande i vart fall ställer sig tveksam därtill. I förstnämnda riktning uttala sig bland andra *justitiekanslersämbetet, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i Stockholms, Uppsala, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Värmlands, Örebro, Västmanlands och Kopparbergs län, vidare domkapitlet i Linköping, centralrådet för religiös och kulturell verksamhet inom försvarsväsendet samt svenska gymnastik- och idrottsledarnas riksförbund, svenska travsportens centralförbund, jockeyklubben, svenska teaterförbundet, Stim, svenska musikerförbundet, Sveriges centrala hotell- och restaurantförening och folkets parkers centralorganisation.* Tveksamhet om förbudets lämplighet har uttalats av bland andra länsstyrelserna i *Östergötlands, Älvsborgs och Gävleborgs län* samt av *domkapitlet i Strängnäs.* Såsom huvudskäl för första böndagens uteslutande har i allmänhet åberopats, att ett nöjesförbud på denna dag skulle sakna stöd i det allmänna folkmedvetandet.

Å andra sidan ha sex domkapitel påyrkat eller ifrågasatt, att nöjesförbudet borde gälla även övriga böndagar eller åtminstone fjärde böndagen. Härjämte ifrågasätta fyra domkapitel helgfridsskydd även för skärtorsdagens afton.

Till ytterligare belysning av de olika meningar, som gjorts gällande i fråga om lämpligheten att utsträcka helgfridsskyddet till böndagarna eller åtminstone den första av dessa, må ur yttrandena anföras följande.

Domkapitlet i Luleå framhåller, att på grund av de stora avstånden i stiftet ha de kyrkliga högtidsdagarna, då kyrkresor företrädesvis göras, mera karaktär av helger än i övriga delar av landet. Därför böra alla böndagarna få lagens skydd. Härigenom skulle också undanröjas det missförhållande, som nu består mellan å ena sidan helgfridsbestämmelserna och å andra sidan Kungl. Maj:ts mening i böndagsplakatet att på dessa dagar sätta alla världsliga sysslor åsido.

Domkapitlet i Uppsala finner det synnerligen angeläget att skydd stadgas för första böndagen. I motsats till övriga böndagar torde nämligen denna dag få anses verkligt levande inom stora områden och i vida kretsar av vårt folk. Även enligt *domkapitlet i Stockholm* är det högeligen önskvärt, att botdagens säregna karaktär framhäves genom att denna dag skyddas mot rena nöjestillställningar. Då dagen emellertid understundom är den enda, som kan användas för vissa omfattande vintersporttävlingar, synes Kungl. Maj:t böra kunna ge dispens för dylika tävlingar. Hänsynen till vinteridrottens tävlingar talar enligt *svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund* för att första böndagen icke inbegripes under nöjesförbudet. Förbundet framhåller, att det redan under nuvarande förhållanden visat sig mycket svårt att få vinterns

tävlingssäsong att räcka till. Samma synpunkt framhålls av *svenska travsportens centralförbund* och *jockeyklubben*, vilka framhålla, att travtävlingar sedan långliga tider hållits vid den tidpunkt, då botdagen infaller. Ett förbud skulle därför vålla stort avbräck för travsporten, särskilt för mindre sällskap, som sakna permanenta banor och äro hänvisade till den årstid, då isarna kunna utnyttjas. Hästsporten är intet nöjesbetonat självändamål utan av betydelse för landets hästavel.

Bland de myndigheter och sammanslutningar, som tagit avstånd från förslaget i denna del, märkes även *domkapitlet i Linköping*. Domkapitlet finner det icke kunna bestridas, att botdagen icke av det stora flertalet firas som en högtidsdag. Den är icke heller förlagd till en fast tidpunkt, förbises därför ofta utanför de kyrkligt intresserades krets och har följaktligen icke kunnat vinna en ställning i det allmänna medvetandet, som på något sätt skulle kunna jämföras med de stora högtidsdagarnas. Ett nöjesförbud på denna dag skulle av en mycket stor del av vårt folk sannolikt endast uppfattas som en oberättigad inskränkning i den personliga friheten och därför svårligen medföra den åsyftade ökade samlingen kring dagens religiösa budskap. Redan iakttagna frivilliga strävanden att avstå från tävlingar denna dag ha visat en väg för kyrkan att utan lagstiftning söka skaffa respekt för de andliga värdena.

Även *justitiekanslersämbetet* finner det vara tvivel underkastat, huruvida den ifrågasatta skärpningen skulle uppbäras av det allmänna folkmedvetandet. Samma synpunkt anlägger *polismästaren i Uppsala*, vars yttrande biträdades av *länsstyrelsen*. Enligt polismästarens mening föreligger så mycket mindre anledning att utsträcka förbudet till att omfatta första böndagen, som de sakkunniga samtidigt föreslå lättnader i fråga om pingstdagen. *Länsstyrelsen i Malmö* understryker likaledes, att första böndagen icke torde intaga samma ställning i det allmänna medvetandet som de enligt 1895 års kungörelse fredade helgdagarna. Ur synpunkten av helgdagarnas fria utnyttjande bör också enligt länsstyrelsens mening observeras, att efter jul-, påsk- och pingstdagarna följer helgdag och att långfredagen i sådant avseende är ganska likställd med de nämnda, medan första böndagen icke efterföljes av någon fri dag.

b) Helgfridens utsträckning i tiden.

De sakkunniga ha stannat vid den uppfattningen, att helgfriden bör omfatta hela dygnet eller tiden klockan 0—24. I vad avser tiden efter klockan 21 ansluta de sig därvid till de skäl, som anförts i den i det föregående omnämnda, inom justitiedepartementet upprättade promemorian (jfr ovan sid. 18).

Blott ett fåtal av *de hörda myndigheterna* och *corporationerna* ha närmare ingått på detta spörsmål. Endast i fyra av de yttranden, i vilka denna fråga särskilt behandlas, uttalas gillande av de sakkunnigas förslag; därvid framhålls i ett par utlåtanden, av *domkapitlet i Växjö* och *polismästaren i Malmö*, värdet av en klarläggande bestämmelse. I de flesta av de övriga yttrandena förordas, att nöjesförbudet begränsas till tiden klockan 6—24; till stöd för denna ståndpunkt åberopas bland annat, att samma åsikt intagits av 1936 års kyrkomöte och i justitiedepartementets promemoria samt att sabbatstiden enligt strafflagen 7 kap. 3 § börjar klockan 6. — I andra yttranden åter föreslås, att helgfriden skall inträda klockan 8 eller upphöra klockan 21. *Justitiekanslersämbetet* finner det sålunda tillräckligt, att helgfriden börjar klockan 8,

och *folkets parkers centralorganisation* framhåller, att helgdagen ej kan anses börja, förrän människorna uppvakna till en ny dag. Möjligen kan, fortsätter organisationen, ett förtydligande av nuvarande kungörelse att avse tiden klockan 6—21 vara lämpligt. *Poliskammaren i Hälsingborg* påpekar, att, då förbudet enligt nuvarande praxis träder i kraft klockan 6, skulle en utsträckning till klockan 0 komma att medföra slitningar och betraktas som kitslighet från polisens sida.

c) Vilka slag av tillställningar böra förbjudas?

Vid behandlingen av förevarande spörsmål ha *de sakkunniga* dels eftersträvat en modernisering av uppräknigen i 1895 års kungörelse, dels föreslagit förbud även för tillställningar, för vilkas anordnande kräves tillstånd enligt annan författning.

Vidare behandla de sakkunniga frågan om när en tillställning skall anses som offentlig. Förbudet bör enligt de sakkunniga omfatta tillställningar, vilka kunna verka störande på helgfriden eller som eljest måste anses vara särskilt olämpliga på de i förslaget angivna dagarna. De sakkunniga upptaga till ingående behandling frågan om förbud mot musikalisk underhållning och komma till den slutsatsen, att förbudet icke bör avse dylikt tillställning. En fullständig uppräkning av förbjudna tillställningar anse de sakkunniga icke möjlig. Förbudet bör gälla även idrotts- och sporttävlingar och dylikt. De sakkunniga anföra i huvudsak följande.

Samtliga de med 1895 års kungörelse avsedda tillställningarna — utom skådespel samt möjligen varietéer och dylikt — äro av den art, att enligt ordningsstadgan § 13 och kungörelsen den 10 juni 1932 (nr 198) för anordnande därav kräves tillstånd av polismyndigheten respektive landsfiskalen. För uppförande av skådespel på andra än vissa i ordningsstadgan § 13 andra stycket angivna platser erfordras däremot enligt ordningsstadgan endast anmälan till polismyndigheten (i stad och på sådan ort som avses i ordningsstadgan § 30). Detsamma gäller musikalisk underhållning (»hålla konsert eller eljest utföra musik»). Uppförande av filmskådespel förutsätter dock enligt 1911 års biografförordning tillstånd.

Även lotteriförordningen den 19 maj 1939 erbjuder möjlighet till förhindrande av vissa nöjestillställningar på de ifrågavarande dagarna. Enligt denna författning erfordras nämligen principiellt tillstånd av Kungl. Maj:t beträffande anordnande för allmänheten av vissa slumpbetonade företag, bland dem vadhållning samt en del marknads- och tivolinöjen. För anordnande av vissa företag förslår dock tillstånd av länsstyrelsen, och för åter andra räcker det med anmälan hos polismyndigheten. Då tävlingar, vid vilka vadhållning förekommer, pläga anordnas även på helgdagar samt vadhållningen, t. ex. medelst totalisator, för mången utgör det huvudsakliga skälet för att bevista dylika tävlingar, kan lotteriförordningen vara ett icke oviktigt instrument till främjande av kravet på helgfrid.

Syftet med nyssnämnda författningar är emellertid ett annat än det med 1895 års kungörelse avsedda. Med hänsyn särskilt härtill bör den omständigheten, att anordnande av viss nöjestillställning redan reglerats i lagstiftningsväg, icke utan vidare föranleda till att tillställningen undantages från tillämpningsområdet för en ny författning med ändamål att ersätta tidigare bestäm-

meler till säkerställande av helgfrid, även om denna författning kriminaliserar överträdelser därav.

Såsom förbjudna tillställningar ha därför upptagits offentliga teater-, biograf-, cirkus- och revy föreställningar, varieté- och kabaretttillställningar, tivolinöjen och dans samt andra därmed jämförliga tillställningar. Vidare bör enligt förslaget förbudet omfatta även en del andra offentliga tillställningar, nämligen tävlingar och uppvisningar i skjutning, motorsport, hästsport eller annan sport eller i gymnastik och idrott.

Gemensamt för de sålunda förbjudna tillställningarna är således, att de ha offentlig karaktär, d. v. s. att allmänheten har tillträde till desamma, likgiltigt om avgift utgår för bevisande därav eller icke. Till förhindrande av att förbudet kringgås genom tillställningens rubricerande såsom icke avsedd för offentligheten, ehuru tillträde därtill i realiteten icke är förbehållet en mindre krets (av klubbmedlemmar eller dylikt), ha i förslaget intagits bestämmelser, vilka äga motsvarighet i t. ex. biografförordningen.

Av betydelse för frågan om en tillställning bör hänföras till de förbjudna har varit, om densamma påtagligt genom buller eller på annat sätt kan inverka störande på helgfriden eller eljest måste betraktas såsom särskilt olämplig på ifrågavarande dagar.

Beträffande de i förslaget såsom särskilt nöjesbetonade angivna tillställningarna torde någon särskild motivering för deras hänförande till de förbjudna ej erfordras. De sakkunniga ha emellertid ansett en omredigering av 1895 års kungörelse erforderlig särskilt i syfte att dels utmönstra sådana slag av där angivna tillställningar, vilka numera knappast förekomma såsom fristående, och dels att under förbudet lägga de på ifrågavarande dagar olämpliga tillställningarna med deras nu brukliga benämning.

Det har tidigare ifrågasatts, att jämväl musikalisk underhållning borde vara underkastad förbud på de stora kyrkliga högtidsdagarna. Sålunda upptager den nämnda, inom justitiedepartementet upprättade promemorian olika slag av musikalisk underhållning bland förbjudna tillställningar men medger — i likhet med yttranden av åtskilliga borgerliga myndigheter över justitieombudsmannens skrivelse den 31 oktober 1929 och 1936 års allmänna kyrkomöte — undantag från förbudet för sådan musikalisk underhållning, som värdigt ansluter sig till ifrågavarande högtidsdags idéinnehåll. Enligt promemorian skulle dock musik på restauranger och dylika lokaler icke underkastas någon reglering.

De sakkunniga anse, att positivspelning och därmed jämförlig musik, t. ex. sådan underhållning som bjuds av kringvandrande musikanter, ävensom sådana avarter av »konsert» som exempelvis de ovan nämnda på Auditorium år 1940, böra vara förbjudna på ifrågavarande helgdagar. Det har dock icke syntts de sakkunniga erforderligt att särskilt upptaga dem i författningsförslaget. Föreskrifterna i ordningsstadgan om krav på tillstånd för utförande därav respektive de av de sakkunniga föreslagna bestämmelserna lära nämligen erbjuda tillräckliga möjligheter att förhindra de åsyftade tillställningarna.

Beträffande restaurangmusiken må först anmärkas, att enligt inhämtade uppgifter »levande» musik icke lär förekomma på juldagen och långfredagen. Att stadga förbud mot utförande av dylik musik på de tre övriga ifrågavarande dagarna synes icke välgrundat. På det stora flertalet näringsställen är emellertid mekanisk musik den enda musikaliska underhållning som förekommer. Även i fråga om detta slag av underhållning äro de sakkunniga av den uppfattningen, att den icke lämpligen bör förbjudas. De svenska radio-

utsändningarna pläga taga stark hänsyn till de ifrågavarande dagarnas religiösa innebörd. Beträffande åter radioutsändning från utlandet och andra arter av mekanisk musik skulle ett förbud icke kunna effektivt upprätthållas utan avsevärda kostnader och besvär.

Ej heller till konsert i vanlig bemärkelse hänförlig musikalisk underhållning har upptagits i de sakkunnigas förslag. Skulle förbud mot sådan underhållning stadgas, måste det givetvis inskränkas exempelvis på sätt förordats i justitieombudsmannens och kyrkomötets nämnda skrivelser. Väljes den sålunda föreslagna vägen, uppstår frågan om vem det skulle tillkomma att besluta om tillstånd. I yttrandena över justitieombudsmannens skrivelse år 1929 framfördes olika meningar härom. I den inom justitiedepartementet sedermera upprättade promemorian angives, att tillstånd skulle meddelas av polismyndigheten i orten.

De sakkunniga ansluta sig emellertid till den uppfattningen, att de lokala polismyndigheterna icke kunna anses äga erforderlig kompetens för uppgiften. Praxis måste vidare med den anförda anordningen befaras komma att bli oenhetlig, enär det kan förutsättas, att endast i ett begränsat antal fall frågan komme att underställas prövning av högsta myndighet. Med hänsyn till det ofta och med skärpa framförda önskemålet om enhetlighet i tillämpningen av bestämmelserna på området borde enligt de sakkunnigas mening det ifrågasatta tillståndet bli beroende på beslut av annan (högre) myndighet än polischefen i orten. Åt sådan myndighet kunde exempelvis anförtros att uppdraga riktlinjer för meddelande av dylikt tillstånd i form av förteckning över lämpliga musikaliska verk. Bortsett därifrån, att sålunda uppdragna riktlinjer givetvis alltsomoftast komme att behöva underkastas revision, skulle man dock även med en dylik anordning icke helt undgå de olägenheter som kunna antagas uppstå på grund av olika tillämpning av direktiven inom skilda polisdistrikt. Man torde nämligen icke komma ifrån att befogenheter att meddela tillstånd till de musikaliska underhållningarnas avhållande i första hand skulle ankomma på polischefen i orten.

Såsom en utväg har även ifrågasatts att medgiva undantag beträffande musik, som anordnas av eller i samförstånd med svenska kyrkan eller annat religiöst samfund, eller att såsom tillåten angiva musik, som utfördes i gudstjänstlokal. Något tillståndsmedgivande från polismyndighets sida skulle då icke behöva ifrågakomma. Å andra sidan skulle knappast därigenom undgås olägenheten av olika praxis på området och svårigheter vid tillämpning av författningsbestämmelserna.

Huvudskälet för de sakkunniga att icke stadga förbud mot musikalisk underhållning är likväl, att dylik musik icke synes förekomma i sådan utsträckning, att behov föreligger av ingripande i lagstiftningsväg mot densamma. Det nu framlagda författningsförslaget torde inrymma tillräckliga möjligheter att komma tillrätta med sådana former därav, vilkas förekomst anses mindre önskvärd på de ifrågavarande högtidsdagarna.

Det vore självfallet önskvärt, att i texten bestämt kunde angivas vilka arter av tillställningar som äro förbjudna. Helt uttömmande lärer dock en uppräknin g av de tillställningar, som avses med förbudet, näppeligen kunna göras. Med tanke på önskvärdheten av att under förbudet skola kunna hänföras även andra, särskilt nya eller icke allmänt förekommande slag av tillställningar, jämförliga med de redan angivna, torde det fastmera vara nödvändigt att icke binda de rättstillämpande myndigheterna alltför mycket. De

sakkunniga ha därför funnit lämpligt att stadga förbud även mot anordnande av andra med de särskilt nämnda jämförliga tillställningar.

Förbudet mot anordnande på ifrågavarande dagar av offentliga tävlingar och offentliga uppvisningar i skjutning, motorsport, hästsport eller annan sport m. m. innebär utvidgning av tillämpningsområdet för 1895 års kungörelse. Förslaget härom är dock i stort sett ingen nyhet men går i vissa avseenden längre än tidigare framställda önskemål.

Beträffande skyttetävlingar har svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbunds överstyrelse år 1933 utfärdat generellt förbud mot offentliga tävlingars hållande på ifrågavarande helgdagar. Enligt vad de sakkunniga inhämtat har icke försports någon svårighet att upprätthålla förbudet. Med hänsyn härtill kunde det möjligen te sig obehövt att i författingsväg stadga förbud mot skyttetävlingar. Enär emellertid skytteorganisationer finnas, vilka icke äro anslutna till riksförbundet, och av skäl som anförts i ovan nämnda utskottsbetänkande vid 1936 års allmänna kyrkomöte, ha de sakkunniga likväl ansett lämpligt, att förbud mot dylika tävlingar uppställas. Däremot synes det mindre behövt att förbjuda skjutövningar, då desamma icke i allmänhet ha samma karaktär av offentliga.

Förbud mot anordnande av offentliga motortävlingar på ifrågavarande dagar föreslogs av 1936 års kyrkomöte. De sakkunniga ansluta sig obetingat till de i utskottsbetänkandet härutinnan anförda synpunkterna.

Även hästsporttävlingar höra otvivelaktigt till det slag av offentliga tillställningar, vilka böra omfattas av förbudet. Dessa tävlingar kunna nämligen på sina håll innebära ett betydligt störande i rent yttre måtto av helgfriden på platsen, varjämte den omständigheten att med dessa tävlingar oftast är förknippat ett vadhållningsmoment talar för att tävlingarna icke böra vara tillåtna på ifrågavarande helgdagar.

Enligt förslaget bör förbudet omfatta även vissa andra offentliga tävlingar än de nu behandlade. Vad angår tävlingar, för vilka de av svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund administrerade idrottsammanslutningarna stå som arrangörer, skulle meddelande i författingsväg av dylikt förbud endast innebära stadfästade av praxis. Med hänsyn härtill och då en del idrottsorganisationer icke äro anslutna till riksidrottsförbundet samt enhetlighet givetvis även beträffande anordnande av idrottstävlingar bör eftersträvas, ha de sakkunniga funnit påkallat att låta förbudet omfatta alla slag av offentliga idrottstävlingar. Enligt vad de sakkunniga erfarit torde ett sådant förbud kunna påräkna resonans inom idrottsledningen.

Utom tävlingar av ovan angivet slag bör förbudet även omfatta offentliga uppvisningar. Dylika tillställningar lära visserligen f. n. icke förekomma i någon större utsträckning inom andra områden än gymnastikens och där knappast på de ifrågavarande helgdagarna. Anledning synes dock finnas att i förevarande hänseende jämställa uppvisningar med tävlingar.

Frågan om vilka tillställningar som böra omfattas av förbudet har behandlats i ett tjugotal *yttranden*.

Skärpning av de föreslagna bestämmelserna önskas av flera länsstyrelser och underordnade polismyndigheter. Förbud mot anordnande av jazz- och dragspelskonserter och överhuvudtaget konsert eller musikalisk underhållning, som icke avser för högtidsdagen lämpad musik, förordas eller ifrågasättes i

flera yttranden (*länsstyrelsen* och *landsfogden i Uppsala län*, *polismästaren i Uppsala*, *poliskamrarna i Norrköping*, *Malmö* och *Göteborg*, *stadsfiskalen i Trollhättan*). Vidare ha uttalats önskemål om förbud mot soaréer (*överståthållarämbetet*), bridgetävlingar och dylikt (*överståthållarämbetet*, *länsstyrelsen i Älvsborgs län*), trolleriföreställningar (*poliskammaren i Malmö*), tränings-skjutning (*landsfogden i Malmöhus län*). *Poliskammaren i Göteborg* anser strängare bestämmelser behövlige i fråga om tillställningar, som givas sken av att vara enskilda.

Å andra sidan föreslås lättnader i flera yttranden. *Justitiekanslersämbetet*, *överståthållarämbetet* och *poliskammaren i Hälsingborg* anse tävlingar och uppvisningar i gymnastik och idrott böra undantagas från förbudet. Uteslutande av teater- och biografföreställningar eller möjlighet att ge dispens för värdiga dylika förordas i några utlåtanden (*länsstyrelserna i Stockholms* och *Skaraborgs län*, *poliskammaren i Göteborg*, *Stim* och *svenska teaterförbundet*). I enstaka yttranden beröras vidare frågor om avgiftsfria tillställningar, restaurangdansen och tillställningar, vartill tillstånd erhållits enligt § 13 ordningsstadgan för rikets städer.

Av yttrandena inhämtas bland annat följande.

Svenska gymnastik- och idrottsföreningarnas riksförbund, som för närvarande omfattar 23 specialförbund och 23 distriktsförbund med sammanlagt 6,705 föreningar och 453,601 medlemmar, erinrar om att förbundet sedan den 1 januari 1934 tillämpar den bestämmelsen, att i de av riksförbundets specialförbund administrerade idrottsgrenarna få juldagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen inga offentliga tävlingar eller uppvisningar mot åskådardaravgifter hållas.

Riksförbundet har berett samtliga special- och distriktsförbund tillfälle att taga del av det föreliggande förslaget. De yttranden, som ingått, tyda, säger riksförbundet, på en sällsynt enig uppfattning inom idrottsvärlden rörande lämpligheten av de föreslagna åtgärderna. Då idrotten och gymnastiken redan lång tid tillbaka frivilligt och i samklang med kyrkans önskingar pålagt sig nyssnämnda förbud för tävlingar på de stora kyrkliga högtidsdagarna, i frågasättes dock, huruvida idrotten och gymnastiken över huvud taget skola behöva nämnas i den föreslagna kungörelsen. Vidare ha betänkligheter uttalats mot att även sådana tävlingar eller uppvisningar, vid vilka åskådardaravgifter icke upptagas, komma att omfattas av förbudet. Riksförbundet framhåller, att ett dylikt förbud på grund av svårigheter med övervakning och kontroll icke torde kunna upprätthållas och sålunda rent av kan uppmuntra till överträdelser. Riksförbundet anser sig därför nödsakat avstyrka förslaget på denna punkt samt hemställer, att förbudet begränsas till att omfatta offentliga tävlingar och uppvisningar mot åskådardaravgifter i enlighet med förutberörda av riksförbundet meddelade bestämmelser.

Domkapitlet i Uppsala: Förslaget innebär i fråga om tävlingar och uppvisningar endast en rättslig fixering av det centrala i idrottsorganisationernas inställning, vilken icke alltid iakttagits av de lokala föreningarna, och torde ej rimligen kunna uppfattas som ett intrång.

Justitiekanslersämbetet: Förslaget torde i fråga om pingstdagen medföra

den konsekvensen, att om t. ex. på denna dag uppvisning i gymnastik är avsedd att anordnas i samband med en friluftsfest med ideell syftning eller uppvisning i simning och livräddning skall arrangeras i förening med festligt betonad propaganda för simkunnighetens främjande, måste tillstånd utverkas. Detta lär knappast vara påkallat; uppvisningarnas anordnande skulle väl icke vara mindre förenligt med dagens helgd än själva festligheterna, mot vilkas avhållande hinder icke torde möta. Därest, såsom ämbetet ifrågasätter, endast juldagen, långfredagen och påskdagen komma att inbegripas under förbudet, synes det praktiska behovet av förbud mot tävlingar och uppvisningar i allt fall vara så ringa, att förbudet kan utgå.

Överståthållarämbetet: Även soaréer, vilka understundom anmälas som konserter eller underhållning med musik och sång, böra för fullständighetens skull omnämnas. Vidare bör anges, att offentliga bridgeturneringar eller liknande sammankomster för kortspel eller därmed jämförliga nöjen icke äro tillåtna. Tävlingar och uppvisningar i gymnastik och idrott kunna däremot icke anses stötande. De bereda välbehörlig rekreation och förströelse och utgöra god propaganda för friluftsliv och dylikt. För övrigt förekomma de icke i större omfattning juldagen, långfredagen eller påskdagen. Förbudet bör dock omfatta häst- och motorsport.

Polismästaren i Uppsala, vars yttrande åberopas av länsstyrelsen i Uppsala län: Avsaknaden av bestämmelser beträffande musikalisk underhållning måste betraktas såsom en brist i förslaget, vilken kommer att utnyttjas. Dylik underhållning, t. ex. en jazzkonsert, kan vara lika stötande som en teaterföreställning.

Stim: Det synes icke påkallat att under förbudet inbegripa teater- och biografföreställningar, då dessa icke i regel äro av störande art. Det är oegentligt att till nöjeställningar hänföra teater- och biografföreställningar, som på ett värdigt sätt anknyta sig till högtidsdagens idéinnehåll. Här gälla vidare samma skäl som föranlett de sakkunniga att utesluta musikalisk underhållning från förbudet.

Svenska teaterförbundet: Förbundet ifrågasätter, om icke länsstyrelsen borde få rätt att medgiva anordnande de spelförbjudna dagarna av teaterföreställning, som värdigt ansluter sig till högtidsdagens idéinnehåll.

Sveriges centrala hotell- och restaurangförening: I fråga om restaurangdansen synas nya bestämmelser ej vara erforderliga, då tillstånd nu icke beviljas för de ifrågavarande högtidsdagarna.

d) Undantag från förbudet.

De sakkunniga ha ansett undantag från nöjesförbudet och dispensmöjlighet endast böra ifrågakomma beträffande vissa tillställningar på pingstdagen. De yttra härom.

Bestämmelserna i fråga om anordnande av nöjes- och härmed jämförliga tillställningar äro i 1895 års kungörelse m. fl. författningar undantagslösa men ha, såsom nämnts, uppluckrats samt i justitieombudsmannens och 1936 års allmänna kyrkomötes skrivelser i ämnet föreslagits göras dispensabla för vissa slag av tillställningar. Vid kyrkomötet röstade dock 24 av de i omröstningen deltagande 55 ledamöterna för bifall till det tillfälliga utskottets enhälliga betänkande, vari icke fanns upptaget något undantag från förbudet.

I fråga om tillståndsmyndighet beträffande i de sakkunnigas förslag upptagna offentliga nöjeställningar gäller givetvis i tillämpliga delar vad ovan (sid. 26) anförts i fråga om konsert och dylik musikalisk underhållning. Härtill kommer, att möjligheterna att finna en central myndighet med tillräcklig kompetens på hela det område, varom här är fråga, äro mindre än beträffande musikalisk underhållning. För ändamålet skulle därför vara nödvändigt att skapa ett nytt organ (nämnd, råd). Av olika skäl skulle emellertid dess uppgift lämpligen böra begränsas till att upprätta en förteckning över tillåtna skådespel. Denna förteckning skulle sedermera kunna ändras och kompletteras. Då det synes uteslutet att förläna en dylik nämnd permanent karaktär och det icke kan ifrågakomma att överlåta åt arrangörerna av tillställningarna att, även om en dylik förteckning gjordes mycket fullständig, avgöra om tillställningen vore tillåten eller ej (något i densamma ingående nummer vore exempelvis icke medtaget i förteckningen), skulle man även i fråga om dylika tillställningar nödgas lägga befogenheten att meddela tillstånd i händerna på lokala myndigheter. Antingen man då lämnade t. ex. länsstyrelserna denna befogenhet eller överlåte densamma åt underordnade polismyndigheter, skulle — även om praxis därefter kan förväntas komma att bli mera enhetlig än hittills — vissa olägenheter dock icke kunna undvikas.

Med hänsyn härtill ha de sakkunniga med sin uppfattning om behovet och önskvärldheten av generellt förbud i så vidsträckt omfattning som möjligt mot de i 1 § av förslaget upptagna offentliga tillställningarna ansett lämpligt att icke upptaga någon bestämmelse om möjlighet att erhålla dispens utom för det fall, att Kungl. Maj:t beträffande tävlingar och uppvisningar på pingstdagen finner skäl därtill föreligga på grund av särskilda omständigheter.

På pingstdagen skola vidare enligt förslaget få undantagslöst förekomma teater- och biografföreställningar.

Beträffande sin uppfattning angående behovet av förbud mot profana tillställningar i övrigt på pingstdagen hänvisa de sakkunniga till vad härom i annat sammanhang anförts (sid. 20). De föreslagna uppmjukningarna av förbudet få ses mot bakgrunden av detta tidigare uttalande. Genom dessa torde även i erforderlig utsträckning tillgodoses det önskemål, som bland annat justitiekanslersämbetet framfört om nöjesförbudets upphävande på pingstdagen.

Frågan om undantag från förbudsbestämmelserna beträffande pingstdagen och andra dagar ha berörts i omkring 25 yttranden.

I några av dessa yttranden (*Stockholms läns avdelning av föreningen Sveriges landsfiskaler, domkapitlen i Uppsala och Luleå*) förekomma uttalanden av innebörd, att något undantag från nöjesförbudet icke bör göras för pingstdagen. Å andra sidan förordas i flera yttranden lättnader. Sålunda föreslå några myndigheter (*justitiekanslersämbetet, länsstyrelserna i Linköping, Kalmar och Örebro, poliskammaren i Norrköping*), att tävlingar och uppvisningar skola vara tillåtna. I andra yttranden (*överståthållarämbetet, poliskammaren i Malmö, länsstyrelsen i Älvsborgs län, magistraten i Askersund, domkapitlet i Uppsala*) förordas, att dispenser skola beviljas av länsstyrelsen eller annan lokal myndighet. I övrigt må nämnas, att i enstaka

yttranden ifrågasättas vissa undantag jämväl i fråga om påskdagen eller i fråga om alla de i kungörelsen avsedda dagarna.

Ur yttrandena må återges följande.

Överståthållarämbetet: Å pingstdagen torde i stor utsträckning anordnas hembygdsfester och andra liknande friluftsfester, vilka i allmänhet icke kunna anses vara störande. Dylika fester liksom därvid förekommande folkdanser, danslekar och dylikt böra även undantagas. Då enligt ämbetets mening teater- och biografföreställningar, hembygdsfester samt tävlingar och uppvisningar i gymnastik och idrott principiellt böra vara tillåtna, torde något dispensförfarande icke vara behövt.

Poliskammaren i Norrköping: Gymnastik- och idrottstävlingar torde knappast böra sättas i sämre ställning än teater- och biografföreställningar.

Landsfogden i Malmöhus län: En kvalitetsprövning torde bli erforderlig, om teater- och biografföreställningar skola tillåtas, men föreställningar av annat slag förbjudas.

Poliskammaren i Göteborg ifrågasätter generell dispensmöjlighet för samtliga dagar vad gäller sådana teater- och biografföreställningar, vilkas art tager vederbörlig hänsyn till dagarnas religiösa innebörd. I administrativ ordning bör en så kallad frilista uppgöras.

Länsstyrelsen i Örebro län: För att tolkningssvårigheter och olika behandling av i stort sett likartade föreställningar skola undvikas och för att tillbörligt skydd skall beredas pingstdagen anser länsstyrelsen undantaget för teater- och biografföreställningar böra utgå. Däremot anser länsstyrelsen särskilt med beaktande av den årstid, varunder pingstdagen infaller, att det bör vara generellt tillåtet att efter klockan 13 nämnda dag anordna i 1 § angivna tävlingar och uppvisningar, dock ej i motor- och hästsport.

Magistraten i Askersund: Länsstyrelserna böra få rätt att meddela tillstånd till konserter samt teater- och biografföreställningar efter klockan 19 på pingstdagen och första böndagen, därest föreställningarna på ett värdigt sätt ansluta sig till högtidsdagarnas idéinnehåll eller äro av allvarlig natur.

Domkapitlet i Växjö: De föreställningar, som efter särskilt tillstånd skola få förekomma, böra icke få taga sin början före klockan 13.

Svenska travsportens centralförbund och jockeyklubben: Teater- och biografföreställningar förekomma endast undantagsvis på pingstdagen, medan hästsporttävlingar sedan många år regelbundet avhållits denna dag utan att detta hittills ansetts störa helgfriden. Hästsportbanorna ligga i regel långt från gudstjänstlokaler, och en hästsporttävling kan icke verka störande som ett tivoli eller dylikt.

I några utlåtanden upptages den föreslagna dispensmöjligheten till granskning ur administrativ synpunkt. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* ifrågasätter sålunda, huruvida alla dispensärenden böra dragas inför Kungl. Maj:t. En viss oklarhet i tillämpningen torde ändå vara att förvänta, då uppfattningen om lämpligheten av en dispens skiftar i olika landsdelar och hänsyn härtill måste tagas. Jämväl *överståthållarämbetet* anser, att dispensprövningen kan överlätas på länsstyrelserna. Om beslutanderätten emellertid kommer att ligga hos Kungl. Maj:t, anser ämbetet det uppenbart, att anordnare av tävlingar eller uppvisningar, som enligt ordningsstadgan för rikets städer förutsätta polismyndighets tillstånd, icke bör nödgas söka tillstånd därtill

såväl hos Kungl. Maj:t som hos vederbörande polismyndighet. I ordningsstadgan torde därför böra intagas bestämmelser om att särskilt tillstånd av polismyndighet i sådana fall icke erfordras. Även *domkapitlet i Uppsala* är betänksamt mot förslaget att betunga Kungl. Maj:t med dispensfrågorna. *Domkapitlet i Göteborg*, slutligen, motiverar sitt avstyrkande av dispensinstitutet med bland annat farhågor för att antalet ansökningar kommer att bli orimligt stort.

e) Straff- och förverkandebestämmelser m. m.

De sakkunniga ha föreslagit införande av straff för överträdelse av nöjesförbudet och konfiskation av inkomster av otillåten nöjestillställning. De sakkunniga anföra härom som följer.

Redan i justitieombudsmannens skrivelse ifrågasattes, om det i ordningsstadgan föreskrivna bötesstraffet, högst 100 kronor, kunde anses tillräckligt, då fråga vore om mera inkomstbringande tillställningar. Det övervägande flertalet remissmyndigheter föreslog helt allmänt, att böterna skulle bestämmas till så högt belopp, att överträdelse av förbudet icke bleve inkomstbringande, och vissa av myndigheterna förordade böter, normerade efter storleken av inkomsten av tillställningen. Det sedermera inom justitiedepartementet upprättade förslaget till lag om helgfrid stadgar dock endast bötesstraff från och med 5 kronor till och med 200 kronor under motivering allenast, att beträffande straff för överträdelse av förbudet mot viss nöjesverksamhet på de största helgdagarna samma straffskala som beträffande övriga helgfridsbrott kunde användas. Att märka är emellertid, att åtskilliga av de sakkunniga såsom förbjudna upptagna tillställningar icke medtagits i detta förslag.

De sakkunniga hålla före, att dagsbotssystemet härvidlag är att föredraga i likhet med vad fallet är i andra jämförliga författningar utom strafflagens område.

För att göra förbudet fullt effektivt förordade de sakkunniga vidare, att bötesstraffet kombineras med förverkande av inträdesavgifterna. Särskilt publikfrekvensen vid vissa av de under förbudet hänförliga tillställningarna synes nämligen motivera införande jämväl av förverkandeklausul. Till belysande härav må nämnas, att enligt poliskammarens i Göteborg yttrande över justitieombudsmannens skrivelse vid de nöjestillställningar, som hava den största publiken, nämligen fotbollsmatcher, åskådarna kunna uppgå till 24,000 och bruttoinkomsterna kunna stiga till 40 à 50,000 kronor. Visserligen lära på grund av rådande praxis inom de till riksidrottsförbundet anslutna idrottsorganisationerna och med hänsyn till att ifrågavarande högtidsdagar till dels infalla under en årstid, som icke väl lämpar sig för särskilt publikdragande utomhusidrott, icke i någon större utsträckning anordnas sådana tillställningar. Men då de anförda synpunkterna äga giltighet även beträffande vissa andra arter av de tillställningar, vilka enligt de sakkunnigas förslag böra omfattas av förbudet, har ett stadgande av ifrågavarande innehåll befunnits vara på sin plats i förslaget.

Till stöd för införande av en dylik bestämmelse torde ock kunna andragas, att i åtskilliga tidigare författningar, där man avsett att träffa särskilt inkomstbringande överträdelser, konfiskation stadgats vid sidan av dagsböter (jfr lotteriförordningen 11 §).

Stadgandet om gäldande av värdet av inträdesavgifter etc. är avfattat i överensstämmelse med motsvarande bestämmelse i strafflagen 8 kap. 30 § (se svensk författningssamling 1942: 103).

De i 4 och 5 §§ upptagna bestämmelserna äga sin motsvarighet i andra likartade författningar.

De fåtaliga *yttranden*, som särskilt behandla straff- och förverkandebestämmelserna, innehålla huvudsakligen gillande av desamma.

Justitiekanslersämbetet framhåller dock, att stadgandet om förverkande är så avfattat, att påföljden skall drabba den som är förfallen till ansvar för förseelse mot kungörelsen. Emellertid är det icke säkert, att den som uppbär inkomsten och den som är straffrättsligt ansvarig för överträdelse av kungörelsens bestämmelser alltid äro identiska. Så behöver t. ex. icke vara fallet, då en biograf- eller teaterrörelse drives av bolag eller då någon är ägare till flera biografier på skilda håll i landet, vilka ha särskilda föreståndare. Det synes ock tveksamt, om förverkandepåföljden skall inträda obligatoriskt; måhända vore det att föredraga, att domstolen härutinnan erhöle prövningsrätt.

Justitiekanslersämbetet påpekar slutligen, att föreskriften om poliskammare såsom forum bör utgå, då det numera icke finnes någon poliskammare, som äger utöva domsrätt.

Poliskammaren i Hälsingborg framhåller önskvärdheten av att bestämmelse om konfiskation av inkomst av förbjuden tillställning samtidigt införas i ordningsstadgan för rikets städer, vari jämväl torde böra stadgas dagsböter såsom straff för överträdelse.

Slutligen må anmärkas, att *folkets parkers centralorganisation* funnit förverkandebestämmelser icke vara erforderliga.

Den översyn, som inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga underkastat bestämmelserna i 1895 års kungörelse angående förbud mot skådespels och en del andra offentliga tillställningars anordnande å vissa helgdagar, har ånyo ådagalagt behovet av att denna författning förtydligas och kompletteras. Det nuvarande oklara rättsläget medför å ena sidan, att arrangörer av nöjeställningar ofta icke veta, vad de ha att rätta sig efter, och å andra sidan, att polismyndigheterna sväva i ovisshet om sina befogenheter att förhindra olämpliga och störande tillställningar på de stora kyrkliga helgdagarna. Bristen på straffbestämmelser, som direkt anknyta till det i kungörelsen stadgade förbudet, utgör en lucka i lagstiftningen, vars betänkliga konsekvenser blivit klart belysta genom den nu verkställda utredningen. Visserligen har avsikten varit att upptaga frågan om en modernisering av 1895 års kungörelse i samband med en beslutad revision av ordningsstadgan för rikets städer, men sistnämnda, mera omfattande reformarbete har på grund av tidsomständigheterna ansetts tills vidare böra vila. Frågan om en ändring

Departement-
schefen.

av 1895 års kungörelse har även preliminärt dryftats vid den pågående revisionen av strafflagen. De skäl, som justitiekanslersämbetet och de sakkunniga anfört till stöd för att 1895 års kungörelse nu bör revideras utan att resultatet av dessa på angränsande områden beslutade eller pågående utredningar avvaktas, synas mig bärande. Jag förordar därför, att förslag i ämnet underställes årets riksdag för yttrande.

De sakkunnigas förslag innebär, att skyddet för helgfriden på de största kyrkliga högtidsdagarna befastes. Såvitt gäller juldagen, långfredagen och påskdagen råda knappast delade meningar om att dessa dagar alltjämt liksom hittills i princip böra vara fredade för störande tillställningar. I fråga om pingstdagen ha utredningsmännen icke ansett sig kunna föreslå, att nöjesförbudet upphäves. De ha under framhållande av pingstens betydelse som konfirmationshelg hävdadt, att åtminstone vissa slag av tillställningar icke böra vara tillåtna på denna dag. Justitiekanslersämbetet lutar däremot närmast åt den uppfattningen, att pingstdagen helt bör undantagas från förbudet, och denna åsikt har vunnit anslutning i några av de i ärendet avgivna remissyttrandena. För egen del finner jag övervägande skäl tala för att nöjesförbudet på pingstdagen upphäves.

Meningsmotsättningar ha även förekommit i fråga om nöjesförbudets utsträckning till första böndagen (botdagen). Som motivering för att låta förbudet omfatta även denna dag ha de sakkunniga anfört, att insikten om botdagens betydelse vunnit insteg också utanför religiösa kretsar och att denna uppfattning bör stödjas genom lagstiftningen. Ehuru böndagsinstitutionen är nästan lika gammal som den protestantiska kyrkan i vårt land, synes mig likväl icke ens första böndagen ha i det allmänna medvetandet erhållit samma ställning som de stora, till bibliska händelser anknutna helgerna. Denna åsikt synes mig även bekräftas av den stora mängden avstyrkande uttalanden i de yttrandena, där sakkunnigförslaget upptagits till närmare granskning. Ett förbud mot anordnande av nöjes- och idrottstillställningar på första böndagen skulle därför troligen åstadkomma missnöje och förvecklingar och således — som domkapitlet i Linköping anmärkt — icke medföra den önskade samling kring dagens religiösa budskap, som förbudet skulle åsyfta. Jag kan därför icke förorda, att helgfridsskyddet utsträcker till första böndagen.

En kännbar brist i den nu gällande kungörelsen är, att den saknar bestämmelser om nöjesförbudets utsträckning i tiden. De sakkunniga ha till utfyllande av denna lucka föreslagit, att förbudet skall gälla hela dygnet. Det synes mig lämpligare att låta förbudet omfatta tiden från klockan 6 på morgonen till klockan 12 midnatt.

Bestämmelserna i gällande kungörelse giva en i hög grad bristfällig vägledning för rättstillämpningen vid avgörandet av den praktiskt betydelsefulla frågan, vilka tillställningar som omfattas av nöjesförbudet. De sakkunniga ha ägnat detta spörsmål ingående uppmärksamhet och ha föresla-

git en modernisering av den nuvarande uppräkningsen. De ha dock icke ansett sig böra under förbudet inbegripa musikalisk underhållning, trots att förekomsten av vissa avarter på detta område anförts som ett skäl för behovet av översyn av kungörelsen. De sakkunniga anse nämligen, att olämplig eller störande musikalisk underhållning icke förekommer i sådan utsträckning, att lagstiftning häremot är behöfvig. De ha även påpekat, att deras förslag i övrigt inrymmer möjligheter att komma till rätta med sådana former av musikaliska tillställningar, vilka kunna vara ägnade att störa helgfriden. Slutligen ha framhållits de praktiska svårigheterna att i det särskilda fallet pröva, huruvida viss musik kan anses vara lämpad att framföra på de stora helgdagarna. Mot de sakkunnigas förslag på denna punkt har kritik uttalats av vissa polismyndigheter, men vad därvid anförts synes mig icke utgöra tillräckligt skäl att frångå de sakkunnigas ståndpunkt. Sakkunnigförslaget innebär vidare, att det nuvarande förbudet utsträcker sig till äfven även tävlingar och uppvisningar i idrott, sport, gymnastik m. m. Genom det intresse, som från de ledande idrottsorganisationernas sida visats för att säkerställa ett värdigt firande av de stora helgdagarna, har redan tidigare i huvudsak uppnåtts vad förslaget åsyftar. Detta kan därför i denna del sägas i stort sett innebära, att rådande förhållanden lagfästas. Med hänsyn härtill ansluter jag mig till vad de sakkunniga sålunda föreslagit. Då jag, på sätt ovan anförts, funnit pingstdagen böra undantagas från nöjesförbudet samt anledning torde saknas att i kungörelsen införa dispensmöjlighet för övriga helgdagar, ha i förslaget icke upptagits några regler om dispens från förbudet.

Den betydelsefullaste nyheten i sakkunnigförslaget utgör straffbestämelsen. Jag kan helt ansluta mig till de motiv, som de sakkunniga anført för detta stadgande, och har intet att erinra mot att straffet sättes till dagsböter. De sakkunniga ha såsom ytterligare påföljd av överträdelse av nöjesförbudet föreslagit bestämmelse om förverkande av avgift eller annan ersättning för beivrande av förbjuden tillställning, tävling eller uppvisning. Justitiekanslersämbetet har ansett det vara tveksamt, om förverkandepåföljden bör inträda obligatoriskt, och i stället ifrågasatt prövningsrätt för domstolen härutinnan. Jag finner ämbetets erinran befogad och förordar, att stadgandet, i analogi med vad som föreskrives exempelvis i lotteriförordningen, får sådan avfattning, att domstol må förklara intäkterna förverkade, därest så prövas skäligt. Därjämte förordar jag, likaledes i anledning av erinran från justitiekanslersämbetet, sådan ändring av förslaget, att förverkandepåföljd icke endast kan drabba den, som är straffrättsligt ansvarig för överträdelse av kungörelsens bestämmelser, utan jämväl annan, som uppburit avgifter eller dylikt för tillträde till tillställningen.

Slutligen torde i kungörelseförslaget böra vidtagas en del smärre jämnningar av väsentligen formell natur.

Det synes önskvärt, att de nya bestämmelserna träda i kraft den 1 juni 1943. Då det emellertid icke nu är möjligt förutse, huruvida ärendet innan dess hinner slutbehandlas av riksdagen, har någon tid för ikraftträdandet icke angivits i kungörelseförslaget.

Departementschefen uppläser härfter förslag till *kungörelse angående förbud mot offentliga nöjeställningar m. m. på vissa kyrkliga högtidsdagar* samt hemställer, att riksdagens yttrande måtte genom proposition inhämtas över förslaget.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
C. A. Charpentier.

Förslag

till

kungörelse med förbud mot offentliga nöjestillställningar m. m. å vissa kyrkliga högtidsdagar.

Kungl. Maj:t har, efter riksdagens hörande, funnit gott förordna som följer:

1 §.

Å juldagen, första böndagen, långfredagen, påskdagen och pingstdagen må icke anordnas offentliga nöjestillställningar, ej heller offentliga tävlingar eller uppvisningar i skjutning, motorsport, hästsport eller annan sport eller i gymnastik och idrott.

Med dag avses tiden klockan 0—24.

Med nöjestillställningar förstås i denna kungörelse teater-, biograf-, cirkus- och revyforeställningar, varieté- och kabarettställningar, tivolinöjen och dans samt andra med de nämnda jämförliga tillställningar.

Som offentlig skall anses jämväl tillställning, tävling och uppvisning, till vilken tillträde är beroende av medlemskap i viss förening eller av inbjudning, därest densamma uppenbarligen utgör del av helt eller väsentligen för anordnande därav driven rörelse eller eljest är att jämställa med tillställning, tävling eller uppvisning, till vilken allmänheten har tillträde.

2 §.

Utan hinder av vad i 1 § sägs må å pingstdagen anordnas teater- och biografforeställningar ävensom, där Kungl. Maj:t på grund av särskilda omständigheter finner skäl därtill meddela tillstånd, tävlingar och uppvisningar.

3 §.

Överträdelse av denna kungörelse straffes med dagsböter.

Vad någon, som är förfallen till ansvar för förseelse mot kungörelsen, uppburit i avgifter eller eljest i ersättning för beivrande av tillställningen, tävlingen eller uppvisningen skall vara förverkat; finnes det ej kvar, skall i stället dess värde gäldas.

4 §.

Förseelse mot denna kungörelse åtalas av allmän åklagare vid polisdomstol, där sådan är inrättad, men eljest hos poliskammare eller, där sådan icke finnes, vid allmän domstol.

5 §.

Böter, som ådömas enligt denna kungörelse, ävensom värdet av förverkad egendom tillfalla kronan.

Denna kungörelse träder i kraft den

Härigenom upphäves kungörelsen den 4 oktober 1895 (nr 83) angående förbud mot skådespels och en del andra offentliga tillställningars anordnande å vissa helgdagar.

Det alla etc.

INNEHALLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Förslag till kungörelse angående förbud mot offentliga nöjeställningar m. m. på vissa kyrkliga högtidsdagar	2
Inledning	3
1. Gällande bestämmelser m. m.	3
2. Tidigare reformförslag	4
3. Justitiekanslersämbetets framställning år 1941	9
4. 1942 års sakkunniga	10
De sakkunnigas utredning och förslag m. m.	11
1. Återblick på tidigare lagstiftning	11
2. Tillämpningen av 1895 års kungörelse	13
3. De sakkunnigas förslag: Allmänna grunder	18
4. De särskilda bestämmelserna i de sakkunnigas förslag	20
a) Vilka helgdagar böra skyddas?	20
b) Helgfridens utsträckning i tiden	23
c) Vilka slag av nöjeställningar böra förbjudas?	24
d) Undantag från förbudet	29
e) Straff- och förverkandebestämmelser m. m.	32
Departementschefen	33
<i>Bilaga:</i> Förslag till kungörelse med förbud mot offentliga nöjeställningar m. m. å vissa kyrkliga högtidsdagar	37